

ČESKÁ LESNICKÁ SPOLEČNOST

pod odbornou záštitou a s finančním přispěním
MINISTERSTVA ZEMĚDĚLSTVÍ ČR
ÚSEKU LESNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ

TURISTIKA A SPORTY v lesních majetcích a hospodaření v nich

SBORNÍK REFERÁTŮ

**HORSKÁ CHATA KRÁLOVKA
BEDŘICHOV**

1. a 2. června 2005

Odborní garanti:

Ing. Jana Čacká

Krajský úřad Libereckého kraje
U Jezu 642/2a, 461 80 Liberec

Organizační garanti:

Ing. Pavel Kyzlík

tajemník ČLS
Česká lesnická společnost Praha
Novitného lávka 5, 116 68 Praha 1
tel.: 221 082 384
mobil: 603 163 409
fax: 222 222 155
e-mail: cesles@csvts.cz

Mgr. Iva Kubátová

Česká lesnická společnost Praha
tel.: 221 082 394
mobil: 731 576 710
fax: 222 222 155
e-mail: cesles@csvts.cz

Technická spolupráce:
Lesnická práce, s.r.o.
nakladatelství a vydavatelství
Kostelec nad Černými lesy

Vydala Česká lesnická společnost v roce 2005

ISBN 80-02-01716-1

Tato publikace neprošla jazykovou úpravou.

OBSAH

Rekreační funkce lesa jako jev lesopolitický	4
Ing. Vladimír Krečmer, CSc., Národní lesnický komitét	
<u>Blok legislativy:</u>	
Rekreační a sportovní využití lesů	9
Ing. Jana Čacká, Krajský úřad Libereckého kraje	
Právo na úseku ochrany přírody	15
Ing. Jiří Holý, Ministerstvo životního prostředí, odbor výkonu státní správy Liberec	
Územní plánování v souvislosti s budováním sportovních areálů (příspěvek nedodán)	
RNDr. Kateřina Lauermannová, Krajský úřad Libereckého kraje	
<u>Blok rozvoje:</u>	
Nevyditelná MTB turistika - cykloport v lesích	18
Roman Polanský a T. Kvasnička	
Turistické značené trasy v lesích (příspěvek nedodán)	
Ing. Jan Havelka, předseda Klubu českých turistů	
Rozvoj lyžařského sportu - požadavky a představy (příspěvek nedodán)	
Ing. Bažant, TJ Bižuterie Jablonec nad Nisou	
Trvale udržitelný rozvoj turistického ruchu a sportovních aktivit (příspěvek nedodán)	
RNDr. Jiřina Vargová, Krajský úřad Libereckého kraje	
Ekologicky šetrný přeshraniční rozvoj cestovního ruchu v Euroregionu Nisa	25
PhDr. Jitka Doubnerová, Společnost pro Jizerské hory o.p.s.	
Spolupráce lesníků, turistů, sportovců v komplexu Čerchovských hvozdů po obou stranách státní hranice	28
Ing. Jan Benda, Domažlické městské lesy spol. s r.o., Karl Reitmaier, regionální redakce „Chamer Zeitung“ Furth in Wald	
Realizace Programu 2000 a podpora rekreačních funkcí lesa	31
RNDr. Jiří Stonawski, Lesy České republiky, s.p.	
Vliv turistiky a rekreačně sportovního využívání na lesní ekosystém v CHKO Český ráj	34
Petr Kořínek, Jaroslav Mizera, Lenka Šoltysová - Správa CHKOi Český ráj	
Rekreační funkce v oblastních plánech rozvoje lesů	36
Ing. Petr Navrátil, CSc., ÚHÚL - pobočka Jablonec nad Nisou	
Podpora aktivní rekreace v lesích	41
Ing. Zdeněk Bartoš, ÚHÚL – pobočka Brno	

REKREAČNÍ FUNKCE LESA JAKO JEV LESOPOLITICKÝ

Vladimír Krečmer

Lesy jako mnohostranně využitelný, obnovitelný přírodní zdroj poskytují lidské společnosti jednak hmotné tržní statky svou produkcí biomasy, jednak mnoho dalších nehmotných užitků. Jsou mezi nimi užitky pro lidský organismus, plynoucí při pobytu v lesním prostředí z jeho fyzikálních i biologických vlastností. Komplex činitelů radiační, tepelné a vodní bilance spolu s útlumem proudění vzduchu a vlastnostmi lesního ovzduší, vjemy estetickými i přírodním klimem působí blahodárně na člověka somaticky i psychicky. V tom spočívá nabídka rekreační (popř. i zdravotní) funkce lesa.

Poptávka po takové funkci lesa se začala rozvíjet s průmyslovou revolucí a s ní spojenými jevy jako je urbanizace a změna (zhoršování) životního prostředí obyvatelstva měst a průmyslových aglomerací. Poptávka ve světě rychle narůstala s civilizačními změnami v rozvinutých zemích, se změnami životní úrovně a životního stylu mas. Nástup velkých tlaků rekreatantů na lesy začíná proto v různých končinách rozdílně podle ekonomické úrovně zemí a dostupnosti lesa. Např. v USA se stává poptávka po rekreaci v lesích jedním z důvodů, proč byl koncem 19. století přijat zákon, zřizující tamní státní lesy (National Forests). Uspokojovat tento zájem na lesích, uznaný jako zájem veřejný, se stal jedním z prioritních úkolů amerických státních lesů. Byl plněný z počátku tím, že tyto lesy zůstaly prostě ušetřeny exploatačních těžeb. S masovou motorizací se ovšem návštěvnost lesů zvyšovala z miliónů na desítky miliónů návštěvníků lesů ročně, takže ve třicátých letech 20. století se již rozvíjela teorie o víceúčelovém využívání lesů („multiple use“). Ze samovolné funkce lesa a beznákladové služby se stávala funkce řízená, vyžadující vklady práce a kapitálu k udržení funkčnosti či k jejímu posílení – vznikala aktivní lesnická služba.

V Evropě se lesnictvo dočkalo starostí s lesní rekreací až po II. světové válce. Civilizační vývoj si náhle vyžadoval starat se o údržbu lesního prostředí a přizpůsobovat přírodní potenciál lesů pro větší návštěvnost tak, aby tyto nové požadavky lesy opravdu pokrývaly. Vyjít vstříc veřejnému zájmu pokládalo lesnictvo za předpoklad pro získání také větší podpory veřejnosti. Rekreace nebyla ostatně jediným druhem nově požadovaných služeb – v Evropě na západ od našich hranic proto proběhly od konce 50. let velké lesnické diskuse o tom, jak kromě produkce tržních statků moci zajistit společnosti nově požadované služby, když jejich nehmotné efekty mají většinou charakter veřejných statků pravých i nepravých. Na trhu je proto nelze uplatnit buď vůbec nebo s přijatelnými ekonomickými výsledky. Během 60. let došlo pak v zemích nám lesnicky blízkých na západě *k podstatné změně lesnických politik i jejich nástrojů – lesní legislativy*. Tyto změny umožňovaly včlenit lesnické aktivní služby do ekonomického systému lesního hospodářství jako činnosti, hrazené ze společenského režijního kapitálu (to je z rozpočtů státu, zemí, obcí či zájmových organizací). *Na takové služby se nehlédlo jako na omezování hospodaření v lesích, nýbrž jako na možnost rozšířeného hospodářského využívání lesních majetků*. Změnila se též práce státních orgánů, pověřených státní správou lesů: 90 i více procent jejich pracovní náplně zabrala činnost poradní, osvěta a *podněcování vlastníků lesa k činností veřejného zájmu na lesích tak, aby byly i k jejich prospěchu a tedy i v jejich zájmu*.

Za časů otců Kondelíků a ženichů Vejvarů byl u nás rodinný výlet za městskou bránu řídkou událostí, na níž se dlouho vzpomínalo. Ani poválečné trampské hnutí situaci nezměnilo. V takových dobách les poskytoval návštěvníkům své prostředí, aniž bylo nutné o něj zvláštním způsobem pečovat, vkládat specifickou práci a kapitál: byla to samovolná funkce lesa jako sdružený efekt jeho dřevoprodukčního obhospodařování, popř. efekt jeho prosté existence u lesů neobhospodařovaných. Takový stav se u nás udržoval velmi dlouho.

Vzpomínám, že prehistorický stav jsme s rodinou zažili při prázdninové cestě autem v roce 1963 např. u Velkého Dářka na Českomoravské vysočině, kde jsme rozbili stan na velkém, stále ještě jen divokém tábořišti u krásného rybníka a lesa. Mnoho času při pobytu tam si vyžadovalo stání v různých

frontách (na vodu u malého pramínku, na potraviny v blízké vsi) a v toulkách do okolních lesů za velice úzkoprofilovým dřevem pro oheň i za tělesnými potřebami. Okolní lesy byly sice čistě vysbírány do poslední větévky a šišky, ty blízké porosty ovšem navíc páchly do daleka nelibými hromádkami s výzdobou upotřebenými papíry a také s nárůstem nepříjemností pro ohromné množství dvoukřídlého hmyzu).

Když jsem tehdy hovořil o neudržitelném stavu rekreačního využívání lesů na tehdejší MLDP a argumentoval řešením v Evropě i v zámoří, právodatný úředník se na mne utrl, zda si snad nemyslím, že by naši hajní měli shánět nějakým rekreantům dřevo, vést latríny či dokonce prát prostěradla. Ke cti lesníků sloužila tehdy jen produkce dřeva a myslivost – nějaké služby ve veřejném zájmu nejenže nešly prodat, byly také pocíťovány jako aktivity pod jejich úroveň. Bylo jistě pár lesníků-průkopníků, kteří les lidem otevírali, např. pečovali o lesní estetiku pro návštěvníky lesa.

S instalací rekreační funkce jako lesnické řízené mimoprodukční aktivity – lesnické služby – jsme ovšem zůstali lesopoliticky i legislativně mimo geopolitický prostor, kam jsme loni vstoupili. Včlenění (internalizace) lesnických služeb jako nedílné součásti lesnické hospodářské činnosti (jinak řečeno *funkční integrace lesního hospodářství*) se u nás zatím nekoná. To není jen otázka státních orgánů. Jako lesnictvo jsme doposud jen čekali, až na nás a na lesích bude někdo něco vyžadovat, něco přikázat konat či naopak nekonat. Pak stojíme s nataženou dlaní a máme strach, zda nám někdo něco dá za omezení hospodaření. I lesní zákon nezná než „omezení hospodaření“, tj. omezení funkce produkce dřeva. Rozšířit využívání lesů lesnickými službami ani naše legislativa a pochopitelně ani státní správa lesů se týkající nezná. Pokusy o to v dobách centrálního plánování vyšuměly právě proto do ztracena. Nověji jsme zaznamenali s povděkem aktivity našeho státního podniku LČR v „Programu 2000“, které se také a především v praxi týkají rekreační funkce. Je jim věnováno ročně několik desítek milionů korun z jeho finančních prostředků. Je to v duchu skoro už nezmiňovaného zákona o státním podniku 77/1997 Sb. a zaslouží si pochvalu. V celkovém pohledu byla v roce 1995 kalkulována potřeba společenského režijního kapitálu pro podporu rekreační funkce lesa ovšem v částce téměř 300 mil. Kč ročně v tehdejší cenové hladině¹.

Lesnický výzkum věnoval rekreační funkci u nás dost pozornosti od 70. let minulého století. Podle jeho dlouhodobých studií máme u nás 605 tisíc ha (23,0 %) lesů natolik zatížených návštěvností, že by bylo účelné zajistit v nich řízenou mimoprodukční rekreační funkci, popř. funkci zdravotní. Podle míry návštěvnosti můžeme rozeznávat²:

- *lesy rekreační* vyžadující jen *údržbu lesního prostředí* s návštěvností od 100 do 370 osob na 100 ha (410 tis. ha, 15,6 % celkové lesní plochy); funkce rekreační je tam rovnocenná s funkcí produkční;
- *lesy rekreační se speciální hospodářskou úpravou* s návštěvností nad 370 do 1500 osob na 100 ha (140 tis. ha, 5,3 %); funkce rekreační je tam rovnocenná s funkcí produkční nebo (na částech lesní plochy a od návštěvnosti 1000 osob na 100 ha obecně) jako funkce prvořadá;
- *lesy parkové a příměstské* s návštěvností nad 1500 osob na 100 ha (47 tis. ha, 1,8 %) s funkcí rekreační jako funkcí výlučnou. Stejného charakteru jsou lesy lázeňské (8 tis. ha, 0,3 %) s funkcí zdravotní jako funkcí výlučnou.

Naše nejnavštěvovanější rekreační lesy s návštěvností nad 1000 osob na 100 ha byly u nás shledány v okolí 35 měst a ve 20 významných rekreačních oblastech. Jejich plocha činí asi 62 tisíc ha a jejich charakter odpovídá kategorii lesů zvláštního určení.

Problém s rekreační funkcí lesa u nás spočívá v tom, že jako funkce samovolná musí být vlastníky a správci lesů trpěná, není-li vstup do lesa zakázán konkrétní právní normou. Jako funkci řízenou, tedy plánovitou hospodářskou činnost, je možno ji realizovat jen výjimečně, protože systém lesnických

¹ Pro všechny veřejně prospěšné lesnické služby (funkce lesa vodohospodářské s půdoochrannými, rekreační, zdravotní a v ochraně přírody) byl potřebný tok společenského režijního kapitálu do lesního hospodářství kalkulován na 1,2 miliardy Kč ročně v tehdejší cenové hladině.

² Viz Statistická ročenka životního prostředí České republiky, MŽP ČR Praha, 2004; str.255 a Krečmer V. 1994: Trvale udržitelný rozvoj a lesní hospodářství v České republice. Lesnictví-Forestry, 40, č. 1-2; str. 50.

činností ve veřejném zájmu a jejich financování není ani promyšlen ani právně náležitě ošetřen. Je to vysloveně “neevropský” stav, který se u nás týká všech mimoprodukčních funkcí lesa, jejichž efekty neprocházejí trhem. Je tomu tak proto, že naše lesnická politika, legislativa ani činnost orgánů státní správy lesů se týkající neprošly proměnou, jaká se uskutečnila během 60. let minulého století v Evropě nám geograficky i lesnicky blízké.

Tato proměna především *diferencovala poslání lesů podle druhu jejich vlastnictví*: smysl existence lesů ve vlastnictví veřejném našla v jejich prioritním zajišťování veřejných zájmů na lesích; vlastníci lesů soukromých byli pro činnosti ve veřejném zájmu – tedy pro lesnické služby – získávání osvětovou, poradenskou a iniciační práci orgánů státní správy lesů se týkající tak, aby v nich viděli rozšíření hospodářského využití svých lesních majetků, aby se také dovídali, kde, co a jak dělat a kde nalézt potřebný kapitál.

Kromě toho ovšem lesnictvo nečekalo, až někdo nové problémy rozřeší. Intenzivně přesvědčovalo veřejnost, ekonomy i politiky na všech úrovních o tom, že lesy skutečně *mohou působit efektivně jako zdroj velmi pozitivních externalit velkého sociálně-ekonomického významu v kulturní krajině*. Týkalo se to v západní Evropě především funkce rekreační! V důsledku tohoto úsilí se lesnictvu skutečně dostalo podpory ze zdrojů společenského režijního kapitálu. Lesnické úsilí prezentovat lesnické služby mělo prostě reálné odezvy: nepřehlédnutelný byl význam pro ekonomiku lesních majetků a tedy i pro rozšiřování lesnických služeb v oblasti rekreace. Uvedu několik poznatků tohoto charakteru!

Především lesnickými aktivitami byly upozorněny průmyslové kruhy, že kvalitní rekreace zejména v lesích příměstských přispěje k pracovnímu výkonu a kvalitě práce jejich zaměstnanců mnohem lépe než víkendový pobyt v hospodách. Průmysl proto jako součást hospodářského rozvoje začal např. ve SRN financovat náklady na rekreační funkci lesů. Za zaznamenání stojí i to, že lesnictvo tak přesvědčilo i politiky o významu lesní rekreace, že např. některé země SRN – zejména ty charakteru velkoměst – vyplácely vlastníkům lesa určitý paušál za přístupnost jejich lesů pro občany, i když na volný vstup do lesů občané tam mají tradičně právní nárok jako u nás. V 90. letech, když jsem tyto otázky v západní Evropě mohl studovat, navštívil jsem rekreační lesy náležitě zařízené a udržované v Porúří, v Hessensku, v pohorí Smrčiny hned za naší hranicí. To už je nedotával jen průmysl, ale zejména lokální samosprávné orgány, popř. i občanská zájmová sdružení (sportovní, turistická, vlastivědná). Pěkný příklad vzniku rekreačního lesa jsem poznal v Porúří. Lesní majetek, zabírající lesní typy na vlhčích říčních terasách byl se svým převládajícím dřevinným složením (topoly, vrby, olše) ekonomicky v červených číslech. Orgán státní správy podle svých podkladů doporučil vlastníkovu rozvinout rekreační funkci, poradil s projekty i zdroji kapitálu (města, sportovní a turistické organizace). Vlastník tak mohl vybudovat odpovídající zařízení (parkoviště, naučnou stezku, fit-stezku, jezdecké pisty, cyklistické trasy, místa pro pikniky, vodní plochy, sociální zařízení, občerstvení) a ekonomika lesního majetku přešla do černých čísel. Typický názor jsem vyslechl v Holandsku, kde rekreační lesy při mořském pobřeží jako podstatnou součást krajinné infrastruktury financují obce. Zastupitelstva byla přesvědčena, že trvale udržitelný příliv spokojených rekreantů zvyšuje finanční obrát komunity přímo (výdělků) i nepřímo (daněmi) a proto v rekreační funkci lesů vidí významnou podporu hospodaření obcí. Někdo by mohl namítnout, že je to podmíněno ekonomickými poměry. Jistě, avšak v první řadě je to obrovský výkon lesnictva, které už dost dávno pochopilo, že zůstat jen u produkce biomasy nebo jen čekat s nataženou dlaní, „až shůry nasypou“, byla by nedobrá odezva na výzvy doby.

K tématu rekreační funkce lesa patří i takové jevy, jako je odlesnění v zájmu rekreace. Nemám tu na mysli drobná trvalá bezlesí, která jsou nedílnou součástí rekreačních lesů – zůstávají pozemky sloužícími funkcím lesa. Mohou to být parkoviště, komunikace, louky ke slunění a místa pro táboření, vodní plochy, trvale udržované výhledy atp. Masový turismus má ovšem jiné požadavky – např. na sjezdovky v horských lesích, jejichž sounáležitost s okolním lesem není taková jako u příkladů dříve uváděných. Jde o odlesnění a je tam zapotřebí bedlivé úvahy se zřetelem na horský les sám. Otázkou je např. ohrožení stability otevřených a nepřipravených lesních porostů, ale také zřetel rizik pro krajinu. Viděl jsem u nás i v zahraničí různé případy zanedbání péče o odtok srážkových vod, destrukci terénu erozí a ovlivnění bystřinných toků. Snad největší takové zanedbání úvah o možných dopadech odlesnění jsem zaznamenal na místech zimní olympiády „Innsbruck 1964“ ve známé alpské lokalitě Axamer Lizum. Tam následně řádila nejen voda, ale i laviny.

Velkou práci na přerodu jednoúčelově dřevovýrobního oboru v obor funkčně integrovaný *odvádějí v zemích EU nám blízkých orgány státní správy lesů se týkající*. Mají ovšem k tomu také odpovídající

objektivní podklady. Čerpají z národních lesnických programů jako syntéz poznatků vhodných pro využití v praxi. Byli jsme tak trochu „šokováni“ – jak se módně říká – když jsme zjistili, že např. Španělsko má zpracovány územní lesnické plány, monitorující veřejné zájmy na lesích a jdoucí až do ekonomických kalkulací potřebných nákladů. Státní orgány tak mohou nabídnout např. vlastníku lesa s důležitou funkcí rekreační konkrétní podklady pro projekt jeho funkčních aktivit včetně informací o nákladech a doporučení zdroje kapitálu. A to jsme onu zemi nepokládali nikdy na přednější v lesnictví! V SRN se takové podklady pro práci státních orgánů začaly objevovat v 50. letech. Náš lesní zákon 289/1995 Sb. „vstoupil do Evropy“ ustavením Oblastních plánů rozvoje lesů v § 23 (OPRL). Jejich první edice byla také zpracována ÚHÚL Brandýs n. L. Avšak ani politická a legislativní půda nebyla připravená k rozšiřování možností ve využití lesů. Styl práce orgánů státní správy lesů se týkajících se nezměnil. Chyběla náležitá osvěta, k čemuž jsou ty plány vlastně dobré? OPRL narazily na nedůvěřivé a odmítavé stanovisko lesnické praxe. Naše orgány jsou stále jen orgány dozorovacími (lesopolicijními podle klasického termínu bez pejorativního zabarvení). Jak by tedy měly něco doporučovat, radit a pomáhat v rozšiřování hospodářského využití lesních majetků? Ostatně ani režim dotací takových veřejně prospěšných lesnických aktivit ze státního rozpočtu nebyl vůbec „evropsky“ propracován. Jak jistě víte, s příchodem šetření byl dotační titul „mimoprodukční funkce“ škrtnut jako první. K dovršení všeho v poslední době propadl dokonce zákonem 1/2005 Sb. do beznaděje: s převodem finančních prostředků na kraje údajně ztratil závazné účelové vazby pro užití těchto státních dotací pro lesy opravdu v lesích.

Po našem přijetí do Evropské unie se mohou rýsovat na obzoru podpory z fondu EU pro rozvoj venkova. Jedná se o tři velké tématické okruhy, které by mohlo využít i lesnictví, pokud by ovšem projevilo iniciativu, zajistilo „zevropštění“ našich lesnických zájmů a pohledů na věc a uvědomilo o tom náležitě i veřejnost. Jedná se o témata

- *zvyšování konkurenceschopnosti*, kam by mohlo patřit rozvíjení lesnických služeb v důležitém veřejném zájmu jako příspěvku pro lepší ekonomickou situaci lesních majetků pod tlaky globalizace obchodu s dřevem;
- *péče o území*, kde se obvykle uvádí podpora zalesňování zemědělci opouštěných půd, prevence kalamit, ale také Natury 2000 – tedy podpora jedné z mimoprodukčních funkcí lesa – funkce v ochraně přírody; jsou však přece i další pro společnost důležité funkce lesa, jen je lesnictvo neumí nabídnout tak, jak ekologové a ekologisté protlačují své zájmy;
- *intenzifikace účelných aktivit* s příklady turistiky, tedy nepochybně by sem mohl patřit rozvoj rekreační funkce lesa – i v jistém protikladu k masovému turismu a jeho nedobrym účinkům na krajinné prostředí.

Krajinná infrastruktura je u nás trvale podfinancovaná. Její uznanou součástí by se měla stát i *lesnická infrastruktura – lesnické služby ve veřejném zájmu*. Jde ovšem o to, nečekat a zasadit se o věci lesnictví se týkající. V poslední době jdeme bohužel od prohry k prohře, pokud mám na mysli postavení lesnictví a lesního hospodářství. Vzpomenu-li na svých 54 let v oboru, musím bohužel konstatovat, že tak slabé postavení ještě nikdy nepamatuji. Dovolím si znovu připomenout, že evropské lesnictvo dosáhlo velké proměny politiky, legislativy a práce státních orgánů lesů se týkající před zhruba 40 roky – to je víc než jedna lesnická generace! Americké lesnictvo dosáhlo v naprosto liberálním prostředí, že byl před 30 roky přijat zákon o *plánování* přírodních zdrojů včetně lesů proti mimořádnému politickému odporu. To vše nikoli s podceňováním hmotné produkce a jejího uplatňování na trhu, ale se zdůrazněním dalšího významu lesů a lesnických služeb pro lidskou společnost. V tom totiž je spatřována možnost jisté budoucnosti zejména střeoevropského lesního hospodářství pod silnými tlaky

- na jedné straně *globalizace obchodu s dřevem a neustále se rozevírajících nůžek výnosů a nákladů lesnické primární produkce*,
- na straně druhé *idejí hlubinné ekologie* (deep ecology), podle nichž to, co nazýváme hrdě trvale udržitelným obhospodařováním (těžba a obnova našich hospodářských lesů), představuje údajně poškozování přírody v hodnotě několika desítek miliard korun ročně.

Neberme to jako fantasmagorii, když ministr životního prostředí metodu takového hodnocení lesů označil za jedinečnou³ a Nejvyšší soud ČR ji přijal jako vhodnou pro práci soudních znalců⁴. Do toho budou mediální zdroje o lesnících jako „dřevožroutech“ a „fachidiotech“. Jsou to všechno fakta k hlubokému zamyšlení a podněty ke startu k novým lesnickým aktivitám – i na úseku lesnických služeb včetně rekreační funkce lesa.

Autor:

Ing. Vladimír Krečmer, CSc.

Národní lesnický komitét

³ Viz rozhovor s ním, jak jej přinesla Lesnická Práce, 2002, 81, č. 10; str. 440 – 442.

⁴ Viz Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. listopadu 2001. Tisk 5 Tz 274/2001; 12 str.

REKREAČNÍ A SPORTOVNÍ VYUŽITÍ LESŮ

ve smyslu ustanovení zákona č.289/1995 Sb., o lesích v platném znění, a zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, z pohledu pracovníka státní správy

Jana Čacká

Lesní právo prošlo dlouholetým vývojem v závislosti na historickém vývoji a staletém úsilí o zabezpečení plynulosti v hospodaření v lesích a jeho ochraně. Význam lesů a obsah lesního práva jsou závislé nejen na přírodních a ekonomických podmínkách, ale srovnatelnou měrou i na společensko politické situaci a na vztahu celé společnosti k lesům.

Lesnictví obecně je konzervativní disciplína, proto se také lesnická legislativa až do druhé poloviny 20.století měnila jen pozvolna (rakouský patent č.250/1852 ř.z., jímž byl vydán lesní zákon, platil 108 let, až do roku 1960). Následující společenské změny odrážely změny legislativy v rychlejším tempu, až jsme se dopracovaly k momentálně platnému zákonu č.289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění lesních zákonů v platném znění. Ten je účinný od 1.1.1996 a k dnešnímu dni byl 8x novelizován. A jsme nyní v období, kdy se hovoří o malé i velké novele lesního zákona a mimo jiné i o předložení věcného návrhu zákona zcela nového.

Myslivost v ČR je tradičním oborem lidské činnosti. Je považována za součást přirozeného života venkova a kulturní dědictví národa, jejíž náplní je ochrana zvěře, péče o životní prostředí zvěře a hospodaření se zvěří. Je prostředkem k udržování rovnováhy mezi ochranou živočišných druhů a potřebami ostatních činností člověka prováděných v přírodě i ostatními složkami přírodního prostředí. Myslivost je také nezastupitelným prvkem při prevenci a zdolávání nebezpečných nakažlivých onemocnění volně žijících živočichů, které jsou v mnoha případech přenosné na hospodářská zvířata i na člověka. Legislativně je dnes myslivost upravena zákonem č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů a prováděcími předpisy. Je nezbytné zdůraznit, že česká myslivecká legislativa není jen legislativou o lovu. Zvěř je považována za přírodní bohatství, které je předmětem hospodaření. Právní postavení zvěře je *res nullius* (věc ničí). Zvěří jsou druhy volně žijících živočichů vyjmenované v zákoně o myslivosti, s kterými je podle tohoto zákona hospodařeno. V dnešní době je tlak veřejnosti z důvodu rekreačně sportovního využití lesů tak vysoký, že dochází k rušení zvěře v lesích, k zvyšování její stresovanosti, přesunu do co nejméně veřejností rušených oblastí lesů a tak následnému neúměrnému zvyšování škod v lesích i mimo ně.

Oba výše uvedené právní předpisy neopomněly problematiku rekreace a turistiky, ale zrovna v této oblasti byla podceněna nová společenská situace a proto tato úprava patří k těm méně podařeným a neplnicím dostatečně svou regulační funkci.

Osobně si rozdělují oblast rekreace a sportovních aktivit v lesích do třech rovin – měkkou, nárazově intenzivní a tvrdou. Z hlediska prvních předpisů na úseku myslivosti není tak striktní rozdělení patrné. V zákoně o myslivosti je pod Hlavou I – Ochrana myslivosti uvedeno několik paragrafů, které se blíže či vzdáleněji dotýkají tématu rekreačního a sportovního využití lesů z hlediska ochrany zvěře a jejich životních podmínek:

§ 8 Základní povinnosti

odst. 1) Ochranou myslivosti se rozumí ochrana zvěře před nepříznivými vlivy prostředí, před nakažlivými nemocemi; před škodlivými zásahy lidí a před volně pobíhajícími domácími zvířaty; ochrana životních podmínek zvěře, zajištění klidu v honitbě a ochrana mysliveckých zařízení.

odst.2) Každý, kdo vstupuje se svou činností do přírody, si musí počínat tak, aby nedocházelo ke zbytečnému ohrožování nebo zraňování zvěře a k poškozování jejich životních podmínek.

§ 9 Omezení a zákazy dané v zájmu ochrany

odst. 1) Je zakázáno plašit zvěř jakýmkoliv způsobem, s výjimkou opatření k zabránění škodám působeným zvěří a dovolených způsobů lovu. Dále je zakázáno rušit zvěř při hnízdění a kladení mláďat a

provádět další činnosti záporně působící na život zvěře jako volně žijících živočichů, pokud nejde o činnost při obhospodařování pozemků nebo o činnost při návštěvách honiteb jako součástí přírody.

odst. 2) Rovněž je zakázáno poškozovat nebo ničit slániska, napajedla, zařízení pro přikrmování, pozorování a lov zvěře a další myslivecká zařízení. K jejich vybudování a umístění je nutný předchozí souhlas vlastníka honebního pozemku. Nedá-li žádný z vlastníků honebních pozemků v honitbě tento souhlas, rozhodne o umístění slániska, napajedla nebo zařízení pro přikrmování zvěře orgán státní správy myslivosti. Ustanovení zvláštních právních předpisů⁹⁾ o územním plánování a stavebním řádu tím nejsou dotčena.

odst. 3) Na žádost uživatele honitby může orgán státní správy myslivosti, zejména v době hnízdění, kladení a odchovu mláďat nebo provádění lovů, nařídít přiměřené omezení nebo i zákaz vstupu do honitby nebo jejích částí, omezení jízdy koňmi a tažnými psy a omezení jiných sportovních nebo zájmových činností. Uvedená opatření se nevztahují na hospodářskou činnost vlastníků, popřípadě nájemců honebních pozemků.

odst. 4) Orgán státní správy myslivosti spolupracuje s dalšími orgány státní správy, jimž jsou právnické i fyzické osoby povinny oznamovat konání hromadných akcí v přírodě,¹⁰⁾o lesích a sděluje těmto orgánům požadavky potřebné k ochraně zvěře a jejich životních podmínek.

Přestupky - § 63

Do výše 10 000 Kč fyzické osobě - § 9 odst. 1, 3;

Do výše 30 000 Kč fyzické osobě - § 9 odst. 2;

Pokuty - § 64

Do výše 40 000 Kč právnické osobě - § 9 odst. 1, 2;

§ 66 – Vztah k předpisům o ochraně přírody

Orgány státní správy myslivosti vydávají rozhodnutí, jimiž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny podle § 9 odst. 3 a 4, jen po dohodě s orgány ochrany přírody^{34)114/1992} pokud zvláštní právní předpisy o ochraně přírody a krajiny nestanoví jinak.

Otázkou však z pohledu myslivosti zůstává, zda-li s pomocí této úpravy bude v budoucnu možné rekreačně sportovní využití lesů udržet v takových mezích, aby se zabránilo dalšímu zvyšování stresovanosti volně žijících živočichů, kteří jsou nedílnou součástí naší přírody a které je nutné zachovat a chránit i pro další a další generace. Nemáme-li se ochudit o významnou část naší přírody.

Vrátíme-li se k lesnímu právu, pak je první skupina, tedy měkká rekreace v lesích, využití krajiny k rekreaci krátkodobé, rodinné, s poměrně velmi malými nároky na lesní prostředí a legislativně je vhodně ošetřeno. V lesním právu se v našich zemích drží tzv. "od nepaměti" možnost obecného využití lesů veřejností. Idea volného průchodu krajinou obecně a lesy konkrétně je ošetřena lesním zákonem i např. zákazem oplocování lesních pozemků z důvodů vlastnických /§ 32 odst.7 zákona/. Obecné užívání lesů je ošetřeno ustanoveními § 19 lesního zákona.

§ 19 Užívání lesů

(1) Každý má právo vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí, sbírat tam pro vlastní potřebu lesní plody a suchou na zemi ležící klest. Při tom je povinen les nepoškozovat, nenarušovat lesní prostředí a dbát pokynů vlastníka, popřípadě nájemce lesa a jeho zaměstnanců.

Na poměrně velmi benevolentní, bez ohledu na vlastnictví lesních pozemků, volný přístup do lesů navazují v lesním právu jasně deklarované činnosti, které jsou zakázány, a to z důvodů ochrany lesních pozemků a na nich rostoucích lesních porostů a zachování příznivého lesního prostředí jak pro zvěř, tak pro člověka.

§ 20 Zákaz některých činností v lesích

(1) V lesích je zakázáno

- a) rušit klid a ticho,*
- b) provádět terénní úpravy, narušovat půdní kryt, budovat chodníky, stavět oplocení a jiné objekty,*
- c) vyzvedávat semenáčky a sazenice stromů a keřů lesních dřevin,*
- d) těžít stromy a keře nebo je poškozovat,*
- e) sbírat semena lesních dřevin, jmelí a ochmet,*
- f) sbírat lesní plody způsobem, který poškozuje les,*
- g) jezdit a stát s motorovými vozidly,*
- h) vstupovat do míst oplocených nebo označených zákazem vstupu,*
- i) vstupovat do porostů, kde se provádí těžba, manipulace nebo doprava dříví,*
- j) mimo lesní cesty a vyznačené trasy jezdit na kole, na koni, na lyžích nebo na saních,*
- k) kouřit, rozdělávat nebo udržovat otevřené ohně a tábořit mimo vyhrazená místa,*
- l) odhazovat hořící nebo doutnající předměty,*
- m) narušovat vodní režim a hrabat stelivo,*
- n) pást dobytek, umožňovat výběh hospodářským zvířatům a průhon dobytka lesními porosty,*
- o) znečišťovat les odpady a odpadky.*

(2) Rozdělávat nebo udržovat otevřené ohně je zakázáno také do vzdálenosti 50 m od okraje lesa.

Zákazy se nevztahují na činnosti, které jsou prováděny při hospodaření v lesích. Naopak ty uvedené pod písmeny l) až o) se vztahují i na vlastníky lesů. Možnost udělení výjimky z některých výše uvedených zákonů přísluší vlastníkovi lesních pozemků (písm.a) až k)/, ale pokud by byla udělením této výjimky narušena práva jiných vlastníků, rozhodne o výjimce na návrh jednoho z vlastníků orgán státní správy lesů. V lesním zákoně není zakotvena forma udělování výjimek, což lze vnímat jako značný nedostatek. Také je třeba upozornit, že v lesích s bohatou vlastnickou roztržitostí takřka nemůže nastat situace, kdy pouze jeden z vlastníků udělí výjimku například ze zákazu rušit ticho a klid. Vždy budou narušena práva jiných vlastníků lesů. Lesní zákon celkem logicky deklaruje u nedodržení většiny zakázaných činností v lese možnost uložení sankce, a to jak u přestupků, tak u pokut.

§ 53 Přestupky

(1) Přestupku se dopustí ten, kdo v rámci obecného užívání lesa v lese

- a) ruší klid a ticho,*
- b) hrabe stelivo,*
- c) vyzvedává semenáčky a sazenice stromů a keřů lesních dřevin,*
- d) bez povolení sbírá semena lesních dřevin, jmelí a ochmet,*
- e) sbírá lesní plody způsobem poškozujícím les,*
- f) táboří mimo vyhrazená místa,*
- g) bez povolení poruší zákaz vjezdu a stání motorovým vozidlem,*
- h) vstoupí do oplocených nebo zákazem vstupu označených míst,*
- i) vstoupí do porostů, kde se provádí těžba, manipulace nebo doprava dříví,*
- j) jezdí mimo cesty a vyznačené trasy na kole, na koni, na lyžích a na saních,*
- k) pase nebo prohání dobytek nebo umožňuje výběh hospodářským zvířatům do lesních porostů,*
- l) naruší půdní kryt nebo vodní režim nepovolenou těžbou hlíny, písku nebo kamene,*
- m) bez povolení, popřípadě bez ohlášení provádí terénní úpravy nebo jiné stavby (například chodníky, oplocení), pokud nejde o přestupek podle zvláštních předpisů,24)*
- n) těží nebo poškozují stromy a keře lesních dřevin,*
- o) nebo do vzdálenosti 50 m od okraje lesa rozdělává nebo udržuje otevřené ohně nebo odhazuje hořící nebo doutnající předměty,*
- p) koná bez oznámení orgánu státní správy lesů organizované nebo hromadné sportovní akce,*
- r) odhazuje odpady nebo odpadky,*
- s) kouří.*

Pokuty

§ 54

*(2) Orgán státní správy lesů uloží pokutu až do výše 100 000 Kč tomu, kdo
c) provádí činnosti v lese zakázané.*

§ 55

*2) Orgán státní správy lesů uloží pokutu až do výše 100 000 Kč vlastníku, který
a) provádí činnosti v lese nepovolené nebo zakázané.*

Pro běžného návštěvníka lesa není pravděpodobně žádným větším problémem dodržovat ustanovení lesního zákona a zákona o myslivosti. A pokud v době houbařské sezóny nejede autem až do lesa a neparkuje tam, což bývá pro státní správu lesů nejčastější správní delikt k řešení v rámci obecného užívání lesů, do rozporu s právem se nedostane.

Do druhé skupiny řadím organizované hromadné akce. V této oblasti lze jen konstatovat, že je lesní zákon nejnepodařenější právě v této části a po novele přímo volá. Pouze ustanovení § 20 odst.5 lesního zákona a § 9 zákona o myslivosti upravují možnost pořádání nárazově i velmi rozsáhlé hromadné akce.

§ 20 Zákaz některých činností v lesích

(5) Organizované nebo hromadné sportovní akce lze v lese konat na základě oznámení orgánu státní správy lesů. V oznámení, které musí být předloženo nejméně 30 dnů před dnem konání této akce, pořadatel uvede místo a termín konání této akce, předpokládaný počet účastníků, způsob zajištění a souhlas vlastníka lesa. Orgán státní správy lesů může do 15 dnů ode dne doručení oznámení stanovit doplňující podmínky. Ustanovení odstavce 1 písm. g) a j) a odstavce 4 nejsou dotčena.

§ 9 Omezení a zákazy dané v zájmu ochrany /zákon o myslivosti/

odst. 1) Je zakázáno plašit zvěř jakýmkoliv způsobem, s výjimkou opatření k zabránění škodám působeným zvěří a dovolených způsobů lovu. Dále je zakázáno rušit zvěř při hnízdění a kladení mláďat a provádět další činnosti záporně působící na život zvěře jako volně žijících živočichů, pokud nejde o činnost při obhospodařování pozemků nebo o činnost při návštěvách honiteb jako součástí přírody.

odst. 3) Na žádost uživatele honitby může orgán státní správy myslivosti, zejména v době hnízdění, kladení a odchovu mláďat nebo provádění lovů, nařídít přiměřené omezení nebo i zákaz vstupu do honitby nebo jejích částí, omezení jízdy koňmi a tažnými psy a omezení jiných sportovních nebo zájmových činností. Uvedená opatření se nevztahují na hospodářskou činnost vlastníků, popřípadě nájemců honebních pozemků.

odst. 4) Orgán státní správy myslivosti spolupracuje s dalšími orgány státní správy, jimž jsou právnické i fyzické osoby povinny oznamovat konání hromadných akcí v přírodě,^{10) o lesích} a sděluje těmto orgánům požadavky potřebné k ochraně zvěře a jejich životních podmínek

Už z dikce ustanovení § 20 odst.5 lesního zákona je patrné, že orgán státní správy lesů akci nepovoluje pouze stanovuje doplňující podmínky a to ještě velice nestandardním způsobem. Pokud pracovník státní správy při vydání tohoto rozhodnutí dodrží lesní zákon, tedy do 15 dnů ode dne doručení oznámení o konání organizované hromadné akce stanoví doplňující podmínky, nelze v reálném čase dodržet ustanovení správního řádu, tedy oznámit všem známým účastníkům řízení /všichni vlastníci lesů/ jeho zahájení a dát jim prostor k vyjádření. Přičemž hromadnou organizovanou akci může být např. i MS v motocyklové šestidenní, které tu proběhlo v roce 2002 a jednání o trasách a organizačním zajištění trvalo 1,5 roku. A to jen díky tomu, že jsme se velice aktivně od samého počátku neustále do příprav „míchali a nedali pokoj“. Přesto bychom si s lesním zákonem nevystačili a nebyly by výsledky bez úzké spolupráce s orgány ochrany přírody a hlavně bez zcela otevřených jednání všech zúčastněných. U hromadných akcí je velkým problémem také značná nekonceptnost, případně neschopnost všech zájemců o dané území se dohodnout. V atraktivních obdobích jara a podzimu jsou určité víkendy plně obsazené orientačními běžci, cyklomaratony, dálkovými pochody, apod..

Třetí skupinou je pro mě rekreačně-sportovní využití území tvrdé s potřebou vybudování velkých sportovních center. Na našem území se většinou jedná o lyžařská centra, ačkoliv je dnes velký zájem o jejich celoroční využití. Budování nových nebo rozšiřování stávajících areálů se dotýká ve velkém lesních pozemků, ať již dočasným či trvalým odnětím a následně kumulací doprovodných negativních jevů v lesích. Také prudký rozvoj golfu dnes žene mnoho obcí k požadavku na budování golfových hřišť. Zde bývají požadavky na odnětí podstatně nižší, lesní porosty zůstávají jako krajínotvorný prvek, ovšem jejich hospodářské využití se blíží nule a v uzavřených golfových areálech je nejobtížnější otázkou dopravní přístupnost lesních pozemků. Když budeme postupovat od ochrany lesních pozemků –

§ 13 Obsah a základní povinnosti

(1) Veškeré pozemky určené k plnění funkcí lesa musí být účelně obhospodařovány podle tohoto zákona. Jejich využití k jiným účelům je zakázáno. O výjimce z tohoto zákazu může rozhodnout orgán státní správy lesů na základě žádosti vlastníka lesního pozemku nebo ve veřejném zájmu.

§ 14 Zpracování a projednání návrhů dokumentací

(1) Zpracovatelé nebo pořizovatelé územně plánovací dokumentace, návrhů na stanovení dobývacích prosto) a zpracovatelé dokumentací staveb jsou povinni dbát zachování lesa a řídit se přitom ustanoveními tohoto zákona. Jsou povinni navrhnout a zdůvodnit taková řešení, která jsou z hlediska zachování lesa, ochrany životního prostředí a ostatních celospolečenských zájmů nejvhodnější; přitom jsou povinni provést vyhodnocení předpokládaných důsledků navrhovaného řešení, navrhnout alternativní řešení, způsob následné rekultivace a uspořádání území po dokončení stavby.

§ 15 Obecné zásady

(2) Odnětí nebo omezení pro nové stavby pro rekreaci na pozemcích určených pro plnění funkcí lesa musí být v souladu se schválenou územně plánovací dokumentací. V lesích ochranných a v lesích zvláštního určení nesmí nové stavby narušit plnění funkcí, pro které byly tyto lesy vyhlášeny za lesy ochranné nebo za lesy zvláštního určení.

Nejdůležitější z výše uvedeného je ustanovení § 15 odst.2 zákona, dle jehož znění je možné umístit nové stavby pro rekreaci jedině v souladu se schválenou ÚPD. Vysloveně brání chaotickému a nekomplexnímu šíření rekreačních staveb v lesích. Nedosáhne ovšem na doprovodné negativní jevy v okolí těchto center.

Problémy s parkováním dopravních prostředků prakticky kdekoliv, odpadky v lesích, lyžování mimo sjezdovky na všech dostupných pasekách i v porostech, jízda na kolech všude, apod. Provozovatelé těchto středisek a obce požadující navyšování ploch sloužících rekreaci se, dle mého názoru, velice málo podílejí na potírání těchto jevů. A dopady, většinou ekonomické, nese na svých bedrech v plné míře vlastník lesa.

Změna ÚPD, ani proces posuzování vlivu na životní prostředí /EIA/ nejsou takovou překážkou, aby nevznikala nová střediska s dalekosáhlým dopadem všech negativ na krajinu. A nezmiňuji se o pozitivěch, ať již sociálních či ekonomických, věřím, že o těch bohatě pohovoří jiní.

Chybí koncepční materiál, který by dokázal provést vstupní analýzu podmínek pro rekreaci v území, ale také jeho sorpční kapacitu. Domnívám se, že jsou lokality našeho kraje, kde je jeho současné rekreační využití na samé hranici únosnosti. A jen díky tomu, že nedokážeme ekonomicky zhodnotit ta zmiňovaná negativa, jsou argumenty **proti** ať již vlastníků či nájemců pozemků nebo státní správy málo účinné. Přitom se zapomíná mnohdy na některá ustanovení lesního zákona, např. výše uvedený § 14 odst.2 - *Zpracovatelé nebo pořizovatelé jsou povinni dbát zachování lesa, jsou povinni navrhnout a zdůvodnit taková řešení, která jsou z hlediska zachování lesa, ochrany životního prostředí a ostatních celospolečenských zájmů nejvhodnější /upozorňuji zachování lesa na prvním místě/*. Případně ustanovení § 11 odst.1 *Každý si musí počínat tak, aby nedocházelo k ohrožování nebo poškozování lesů, jakož i objektů a zařízení sloužících hospodaření v lese.*

Opomněla jsem v úvodu zmínit otázku kategorizace lesů. Dle ustanovení § 8 odst.2 písm.c) lesního zákona lze do kategorie lesů zvláštního určení zařadit lesy příměstské a další lesy se zvýšenou funkcí rekreační. Lesní zákon chápe zvýšenou funkci rekreační v rámci obecného užívání lesů, nikoliv jako důvod pro umístování staveb jak individuální tak masové rekreace. Rekreační příměstské lesy by v podstatě měly plnit funkci ochranného hygienického pásu v okolí těchto sídel, tedy pro širokou veřejnost, nikoliv pro několik málo jednotlivců, kteří naopak stavbou rekreační chaty a ohrazením prostoru kolem těchto chat např. živým plotem, vyloučí v podstatě z lesů tuto část pro obecné užívání lesů veřejností.

Lesy plní velké množství funkcí, rekreační je pouze jednou z nich a plnění všech funkcí by mělo být vyvážené. Ne nadarmo je termín trvale udržitelného hospodaření v lesích pro lesníky mnoha generací mottem při jejich práci v lese. Lesnická legislativa by měla myšlenku trvale udržitelného hospodaření formulovanou lesníky již v polovině 19. století ctít i v budoucnu. Z otázek, které by připravovaná změna lesního zákona měla lépe naformulovat, je určitě povolování hromadných akcí a také otázku potírání následků nebo dejme tomu zvýšení zodpovědnosti pořadatelů za ně. U již zmiňovaného MS v motocyklové šestidenní vnímám jako největší problém tolik veřejnými představiteli chtěné zviditelnění našeho regionu. Až do dnešního dne se potýkáme s chronickými škodami, které jsou způsobené divokými motorkáři, kteří se do tohoto regionu sjíždějí z půlky Evropy, protože tady se „to může“. Těžko odstranitelný zlozvyk.

Osobně si přeji, aby nový lesní právní předpis nebyl připravován ve spěchu a upravil i oblast rekreace a sportu v lesích vzhledem k jeho vzrůstajícímu významu nikoliv jenom formálně.

Autor:

Ing. Jana Čacká

Krajský úřad Libereckého kraje

odbor rozvoje venkova, zemědělství a životního prostředí, státní správa lesů

Předsedkyně Oblastního výboru Liberec ČLS

OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY

ve spojitosti se sportovními aktivitami v CHKO Jizerské hory

Jiří Holý

Pojem „ochrana přírody a krajiny“ je definován v zákoně č.114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny v platném znění (dále jen zákon) v § 2, kde se rozumí ochranou přírody a krajiny péče státu a fyzických i právnických osob o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny a jejich společenstva, o nerosty, horniny, paleontologické nálezy a geologické celky, péče o ekologické systémy a krajinné celky, jakož i péče o vzhled a přístupnost krajiny. Ochrana přírody je tedy veřejným zájmem.

V druhém odstavci § 2 jsou pak vyjmenovány činnosti, kterými se ochrana přírody a krajiny zajišťuje. Činnosti, které souvisí s naším tématem jsou:

- Vytváření sítě chráněných území a péče o ně
- Vytváření soustavy NATURA 2000
- Spoluúčast v procesu územního plánování a stavebního řízení s cílem prosazovat ekologicky vyvážené a esteticky hodnotné krajiny
- Ochrana krajiny pro ekologicky vhodné formy hospodářského využívání, turistiky a rekreace

Ochrana přírody a sportovní aktivity obecně

Stav přírody a krajiny (jejich hodnotu či kvalitu) posuzujeme zejména stupněm ekologické stability, hodnocením biodiverzity, zastoupením výskytu cenných (ohrožených) druhů rostlin a živočichů nebo jejich stanovišť a vyjádřením hodnoty krajinného rázu.

Dopady sportovních aktivit na ekologickou stabilitu přírodních ekosystémů a na biodiverzitu, případně na krajinný ráz mohou být neutrální nebo negativní. Masově a k životnímu prostředí nešetrně provozované sportovní aktivity svou infrastrukturou a samotným chováním návštěvníků vytváří často neúnosný tlak na místní ekosystémy. Jde o ohrožování biodiverzity přímým poškozováním flory, fauny a jejich biotopů ze strany návštěvníků nebo nepřímo jejich nároky na komfort navštíveného místa (výstavba komunikací, sjezdovek, lanovek, ubytovacích kapacit a pod.), vedoucí k ničení stanovišť flory a fauny, k fragmentaci lesních či krajinných celků nebo k narušení hodnot krajinného rázu. Naopak uvědomělé a odborně orientované záměry na rozvoj sportovních aktivit mohou být v souladu se zájmy na uchování stavu přírodních ekosystémů. V současné době však uplatňování environmentálně šetrných principů není v České republice dostatečně osvětově, ekonomicky a legislativně podpořeno a vážně především na nepochopení dlouhodobých souvislostí působení lidských aktivit na stav přírodních ekosystémů.

Současným evropským trendem je trvalá udržitelnost rozvoje. Rozvoj lidských aktivit je podmíněn zohledněním environmentálních aspektů. V České republice byl schválen vládou ČR v prosinci 2004 dokument „Strategie udržitelného rozvoje“. V tomto materiálu se dočteme také to, že důležitým prvkem pro dosažení trvalé udržitelnosti je působení prostřednictvím vzdělávání, ekologické výchovy a osvěty na jednotlivce i společenské subjekty s cílem změnit vzorce chování, výroby a spotřeby směrem k udržitelnosti. Dalšími dokumenty, které vedou k opatrnosti při rozhodování o zásadách do lesních i nelesních ekosystémů je „Národní program na zmírnění dopadů změny klimatu v ČR“ nebo „Národní strategie ochrany biologické rozmanitosti“. Oba dokumenty deklarují nepříznivý vývoj životního prostředí (v rámci celosvětově zhoršujících se vývojových trendů) a potřebu přijmout adekvátní opatření. Tato opatření by měla směřovat alespoň k zachování stávajícího stavu biodiverzity a k posílení ekologické stability krajiny pro zmírnění očekávaných negativních dopadů globálního oteplování (rychlé změny přírodních podmínek, posun vegetačních stupňů, a pod.).

Ochrana přírody na území CHKO Jizerské hory

Území chráněné krajinné oblasti Jizerské hory je součástí výše zmíněné sítě chráněných území a ochranný režim vychází jednak ze zákona, jednak z vyhlášovacího předpisu a jednak ze schváleného plánu péče. Ochrana je zajišťována diferencovaně podle 4 zón, přičemž v první zóně je režim nejprísnejší. První zónu tvoří zpravidla území národních přírodních rezervací a památek a přírodních rezervací a památek, které jsou vyhlášovány samostatnými právními akty (nařízení správy CHKO). V nařízení se stanoví bližší ochranné podmínky, které zohledňují konkrétní stav a potřeby vyhlášeného chráněného území. Péče státu je zde zajištěna prostřednictvím Správy CHKO Jizerské hory. Posláním CHKO Jizerské hory je zejména zachování a obnova přírodního bohatství a ochrana jejího vzhledu s typickými krajinnými znaky. Plán péče se podrobně analyzuje stav CHKO a na základě analýzy jsou stanoveny krátkodobé a dlouhodobé cíle a opatření k jejich dosažení.

Sportovní aktivity na území CHKO Jizerské hory

Běh na lyžích

Velmi rozšířený a oblíbený individuální rekreační sport, který není se zájmy ochrany přírody v konfliktu. Lyžařské trasy jsou vedeny zejména po cestách, navíc půdní povrch je chráněn sněhovou pokrývkou. Ke konfliktu by mohlo dojít při porušení zákonného zákazu vstupovat a vjíždět mimo cesty vyznačené se souhlasem orgánu ochrany přírody na území národní přírodní rezervace (§29 písmeno d) zákona).

Pro hromadné soutěže v běhu na lyžích byly vybudovány 2 areály – Bedřichov a Břízky, které jsou stabilizované a jejich provozováním nedochází ke konfliktům s ochranou přírody.

Každoročně je pořádán např. masový lyžařský závod Jizerská 50.

V minulých letech (od konce 90. let minulého století) probíhala jako iniciativa Sdružení Obcí Liberec, Jablonec nad Nisou, Bedřichov a Janov nad Nisou příprava záměru pořádání MS v lyžování SKI 2003, 2005 a 2007 v Jizerských horách. Po složitých jednáních došlo ke kompromisním dohodám o možnosti pořádat toto MS na území CHKO Jizerské hory. Kandidatura však nebyla úspěšná. Záměr pořádat MS pokračoval i pro rok 2009, avšak v jiné podobě - bylo vybráno území mimo hranice CHKO a tato kandidatura byla úspěšná.

Sjezdové lyžování

Stávající rozsah lyžařských areálů a způsob využití je nekonfliktní se zájmy ochrany přírody. Sjezdovky byly vybudovány převážně na loukách bez nároků zasahovat do lesních porostů. Do konfliktu s ochranou přírody se dostávají nové záměry budování areálů, sjezdovek či vleků. Důvodem je zájem správy CHKO na důsledném plnění cílů plánu péče tj. zachování či zlepšení stavu přírodního prostředí, zvyšování ekologické stability a zachování či zvýšení biodiverzity. K tomuto cíli mají vést i navržená opatření plánu péče:

Nepovolovat lyžařské vleky, lanovky a sjezdové tratě na lesních pozemcích

Povolovat pouze přenosné lyžařské vleky, které budou demontované mimo zimní sezonu

Při zkapacitnění stávajících vleků zachovat stávající trasy a délky vleků i sjezdových tratí včetně jejich šíře.

Umělé zasněžování připustit pouze ve stávajících sjezdových areálech (Špičák, Bedřichov, Severák) v místech dostatečného vodního zdroje.

Ze zákona č.100/1991 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí a jeho příloh vyplývá, že záměry jako budování sjezdových tratí, lyžařských vleků, lanovek a souvisejících zařízení, sportovních areálů nad 1 ha, motokrosových, cyklokrosových a cyklotrialových areálů a golfových hřišť podléhají zjišťovacímu řízení s případným hodnocením vlivů záměru na životní prostředí.

Horolezectví

Horolezecky zajímavé objekty se nachází většinou na území národní přírodní rezervace, která je zároveň první zónou a platí zde tedy nejpřísnější režim ochrany. Horolezectví je na území národní přírodní rezervace ze zákona zakázané (§29 písmeno f). Pro Český horolezecký svaz byla udělena výjimka, kterou je za stanovených podmínek horolezectví pro členy svazu povoleno.

Cyklistika

Individuální cyklistika je jedním z nejvíce provozovaných rekreačních sportů na území CHKO Jizerské hory. Důvodem je atraktivní prostředí a síť různě náročných cest vhodných pro cyklistiku. Individuální cyklistika se může stát konfliktní, pokud cyklisti nerespektují ochranný režim chráněného území, vjíždějí do míst, která nejsou pro cyklistiku vymezena (jízda mimo zpevněné cesty a pod.).

Atraktivita prostředí láká zájemce o pořádání hromadných cyklistických akcí na území CHKO Jizerské hory.

Pořádání soutěží na jízdách kolech mimo silnice, místní komunikace a místa vyhrazená je na území 1. a 2. zóny zakázáno (§26 odst.3 písmena c) zákona).

Výjimky z tohoto zákazu byly uděleny pro dva každoročně pořádané závody „Jizerská padesátka na kolech“ a „Nova Author cup“. Jejich trasy byly schváleny tak, aby vedly pouze po zpevněných cestách a byl tak vyloučen možný negativní dopad na chráněné území.

Vedle toho však dochází k případům organizování soutěží na kolech i na území 1. a 2. zóny, aniž by výjimka byla udělena, čímž dochází ke konfliktu s ochranou přírody. Jednak je porušován zákon, což je již ve své podstatě konfliktem a jednak je poškozováno přírodní prostředí, protože tratě nejsou vedeny po vhodně zvolených trasách, nevedou výhradně po zpevněných cestách a není brán ohled na cenná území.

Dálkové pochody a běhy

Jedná se o rozšířené druhy sportu na území CHKO, z pohledu ochrany přírody jde v současné době o činnost nekonfliktní.

Orientační běh

Při orientačním běhu dochází k pohybů závodníků mimo cesty a tedy k možnému poškození přírody nebo k nadměrnému rušení, proto je zájmem ochrany přírody vyloučit orientační běh z nejcennějších území tedy z území 1. zóny a z území rezervací (národní i přírodní).

Motorové sporty

Na celém území CHKO je zakázáno vjíždět s motorovými vozidly mimo silnice, místní komunikace a místa vyhrazená (§26 odst.1 písmeno c) zákona) a není v zájmu ochrany přírody povolovat výjimky z tohoto zákazu (poškozování přírodního prostředí, rušení). Bohužel černé jízdy motorkářů a v dnešní době i moderních off roadů se stávají vážným problémem chráněných území, který nedokáže orgán ochrany přírody úspěšně řešit.

Pořádání automobilových a motocyklových soutěží je na celém území CHKO zakázáno (§26 odst.1 písmeno g) zákona) a ani plán péče takovéto aktivity na celém území CHKO nepřipouští. Výjimkou může být pouze silniční závod automobilů, jehož krátký úsek vede po silnici, která tvoří hranici CHKO.

Ostatní sporty

Jedná se o sporty, které nejsou na území CHKO příliš frekventované. Např. závody psích spřežení, které při pohybu po zpevněných cestách nejsou se zájmy ochrany přírody konfliktní. Dalším příkladem je létání na ultralehkých letadlech, které je z důvodů nadměrného rušení na území CHKO nežádoucí.

Natura 2000 a sportovní aktivity

Natura 2000 je evropská soustava území, která má zajistit ochranu evropsky významných přírodních stanovišť a stanovišť druhů. Soustavu tvoří ptačí oblasti a evropsky významné lokality. Právní úprava Natury 2000 byla provedena novelou zákona č. 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny, která je platná od 28. dubna 2004. Na území CHKO Jizerské hory byla vyhlášena nařízením vlády č. 605 z 27. října 2004 Ptačí oblast Jizerské hory a 15. dubna 2005 vyšel ve sbírce zákonů národní seznam evropsky významných lokalit. Osm navržených evropsky významných lokalit leží na území CHKO Jizerské hory. U evropsky významných lokalit vymezených na chráněném území postačí k zajištění ochrany stávající ochranný režim, proto není třeba tento režim měnit. Ze zákona však vyplývá, že na území ptačí oblasti nebo evropsky významné lokality nelze povolit záměr, který by na tato území měl významný negativní vliv. O vyloučení či nevyloučení významného vlivu vydává stanovisko na území CHKO správa CHKO (§ 45i zákona).

V souvislosti se sportovními aktivitami se tedy může jednat zejména o rozvojové aktivity s dopadem na změnu využití území. V ochranných podmínkách Ptačí oblasti Jizerské hory jsou vymezeny činnosti, ke kterým je třeba souhlas orgánu ochrany přírody tedy Správy CHKO Jizerské hory. Ve vztahu ke sportovním aktivitám (výstavba sportovních zařízení) je třeba souhlas ke změně druhu pozemku a způsobu jeho využití (§3 odst.1 písmeno b) nařízení) a k vytyčení nových turistických, cyklistických a lyžařských tras (§3 odst. 1 písmeno e) nařízení).

Z uvedeného přehledu je zřejmé, že na území CHKO Jizerské hory jsou velmi dobré podmínky pro provozování individuálních sportů (běh, cyklistika, lyžování). Vliv těchto činností na stav chráněného území je zatím neutrální. Úlohou ochrany přírody je nasměrování návštěvníků na vhodné trasy se snahou o nepřekročení přijatelného zatížení chráněného území a ochranu cenných území. Konflikty přináší doprava a parkování návštěvníků v CHKO.

Hromadné cyklistické akce přinášejí možná rizika negativního působení na stav chráněného území, proto je jejich pořádání organizování možné již ze zákona jen v omezené míře (III. a IV. zóna - § 26 odst. 3 písmeno c). Případnou výjimku je možné vydat při stanovení podmínek zajišťujících minimalizaci možných negativních dopadů (volba trasy, počet účastníků a pod.). Podle platné právní úpravy může takovou výjimku vydat pouze vláda ČR (§ 43 zákona).

Vliv veškerých motorizovaných sportů je na stav chráněného území negativní, proto jsou tyto sporty na území CHKO Jizerské hory nežádoucí.

Věřím, že můj referát přispěje k vysvětlení a pochopení postojů orgánů ochrany přírody při rozhodování o činnostech, které mohou mít negativní vliv na stav chráněného území a to včetně postojů předběžné opatrnosti.

Autor:

Ing. Jiří Holý

Ministerstvo životního prostředí

odbor výkonu státní správy V

Liberec

NEVIDITELNÁ MTB TURISTIKA

Tomáš Kvasnička
Roman Polanský

Společenské vědy již před dlouhou dobou ukázaly, že jednotlivé sporty mají různou pozici ve vztahu k ostatním sportovním aktivitám i k obecnějšímu společenskému vědomí. Vlivný francouzský sociolog Pierre Bourdieu poukázal také na to, že tato podvojná pozice jednotlivých sportů se v průběhu času vyvíjí (1988). V současné době je v České republice zvykem říkat, že cyklistika na horských kolech je velice populární.⁵ To však příliš nevystihuje její vztah k ostatním sportům a její vnímání ve společnosti. Navíc je přiznání popularity často jedním dechem spojováno se snahou vykázat horskou cyklistiku do jejích mezí. Takové vymezení však většinou nejlépe vyhovuje právě autorům výroku. Navíc bývá často založeno na předsudcích, nepochopení podstaty jízdy na horském kole a především nepochopení faktu, že neexistuje pouze jedna cyklistika na horských kolech.

Živelný, žitý a do značné míry neorganizovaný zájem o jízdu na horském kole lze přirovnat k mozaice, která je složená z velkého počtu různorodých kousků. Různé cyklistické vybavení (především různé typy horských kol), různé možnosti cestovat do různých lokalit na různě dlouhý čas v určitých obdobích roku, odlišná tělesná kondice, zkušenosti, technika jízdy a věk, různé typy krajiny, různé vlastnosti lesní dopravní sítě se podílejí na vyjížděcích, které se liší ve mnoha různých ohledech. Je více než jasné, že zájmy výrobců a prodejců cyklistického vybavení, zájmy turistického ruchu a místní pohostinnosti, zájmy orgánů zodpovědných za péči o krajinu, kterou horší cyklisté projíždí, zájmy majitelů lesů a zájmy samotných cyklistů na různých prvcích této mozaiky se nemusejí shodovat. V českém kontextu je více než zajímavé, že zatímco určité kombinace výše zmíněných faktorů jsou výsluní popularity a jeví se harmonicky, jiné se nacházejí ve stavu zvláštní neviditelnosti.

V tomto krátkém textu bych chtěl přispět k přesnějšímu pochopení rozporuplné společenské pozice cyklistiky na horských kolech. Nejdříve se pokusím jednoznačně vymezit svojí vlastní pozici k problému. To vysvětlí můj zájem o specifický druh cyklistiky na horských kolech – MTB turistiku. Potom se zaměřím na vymezení nejsilnějších typů horské cyklistiky a jejich odlišnou míru popularity. Ke konci svého příspěvku poukážu na několik důvodů proč je MTB cyklistika, přestože je provozována relativně velkým počtem cyklistů, relativně neviditelná.

MTB turistika

Na horském kole jezdím určitým způsobem, s určitým přístupem k lesu a krajině a po určitých lesních cestách, který byl jinde klasifikován jako „MTB turistika“ (Bartoš 2002, Vopata 2004 užívá termínu terénní cykloturistika). Tento způsob horské cyklistiky považuji za zodpovědný a trvale udržitelný (nepovažuji ho však za jediný správný). Navíc se domnívám, že je společensky prospěšný a hodný širší podpory. V českém kontextu však tento typ horské cyklistiky nenachází velkého porozumění. Přesto, že se mu věnuje podstatná část českých MTB cyklistů, není podporován téměř žádnými relevantními institucemi. Na druhou stranu mezi samotnými MTB turisty chybí ochota k vytvoření organizace, která by hájila zájmy MTB turistiky a příbuzných typů MTB jízdy.

Patřím k volnému uskupení lidí, která se zatím neúspěšně, pod hlavičkou zakládané organizace „Čemba – Spolek terénních cyklistů“ (www.cemba.cz) pokouší vzbudit mezi cyklisty povědomí o potřebě organizace, která by věnovala systematickou péči potřebám MTB cyklistiky. Jedná se především o 1) udržení současné právní úpravy vymezující jízdu na kole, 2) iniciování komplexního řešení rekreačního využití LDS, 3) vypracování metodiky značení, mapování a terénní údržby té části LDS, po které se MTB cyklisti pohybují, 4) spolupráci s ostatními organizacemi věnujícími se pobytu v přírodě a s organizacemi zodpovědnými za regulaci pobytu v přírodě a v neposlední řadě 5) podporování pozitivní image MTB cyklistiky.

⁵ I přes určité odlišnosti ve významu budu v tomto příspěvku užívat termínů „cyklistika na horských kolech“, „horská cyklistika“ a „mtb cyklistika“ jako volně zaměnitelných.

Udržení současného právního stavu

Pro smysluplnou budoucnost MTB cyklistiky a především MTB turistiky je podle Čemby důležité udržení současné právní úpravy jízdy cyklistů po LDS mimo chráněná území ve smyslu § 20 lesního zákona (zákon č. 289/95 Sb.) ve smyslu jejího platného výkladu (Staněk 1996: 63). Tato úprava garantuje cyklistům právo na přístup do lesa, které implicitně navazuje na tradici jeho obecného užívání, tak jak se v průběhu dějin ustanovilo v českých zemích. MTB cyklistům je nepochopitelné, že by se od této tradice mělo ustoupit tím, že by cyklistika byla jakýmkoli způsobem vyjmuta z aktivit, které jsou v rámci obecného užívání lesa považovány za přípustné. Podle nich není správné, aby byla diskriminována jedna specifická skupina uživatelů a návštěvníků lesa.

Podle současně platné právní úpravy a jejího výkladu je možné na horském kole (mimo chráněná území) jezdit po lesních cestách a vyznačených trasách. Lesními cestami se rozumí všechny lesní cesty, tedy lesní cesty katastrované i nekatastrované, zpevněné i nezpevněné, ale i svážnice, zřetelné přibližovací linky apod., na kterých při jízdě na kole, na koni na lyžích nebo na saních nemůže dojít k poškození lesního porostu ani půdního povrchu alespoň ne způsobem, který by způsobil horší následek než např. přibližování dřeva (Staněk 1996: 63).

Vyznačenými trasami se rozumí stezky značené turistickými značkami nebo jiným způsobem (např. tyčemi značené lyžarské trasy) nebo trasy vyznačené pro daný účel (např. pro jízdu na horských kolech) vlastníkem lesa nebo jiným subjektem se souhlasem vlastníka lesa (1996: 63).

V souvislosti s regulací jízdy na horském kole po chráněných územích je podle názorů Čemby potřeba tlačit na odstranění diskriminačních právních úprav a systematické praxe, které omezují pohyb cyklistů, avšak pohyb jiných návštěvníků – především chodců a jezdců na koních – nijak neomezuji.

Iniciování komplexního řešení rekreačního využití LDS

Čemba se domnívá se, že je potřeba přitáhnout pozornost společnosti a odpovědných institucí k rekreační funkci lesa. Je potřeba uvědomit si, že rekreační využívání lesa může být společensky prospěšné. Aktivní pohyb českou krajinou a lesy přispívá k obecnému zdraví populace a k rozvoji umírněného národního a místního povědomí a vztahu k přírodě. Na lokální úrovni stimuluje turistický průmysl a některé služby. Rekreační využívání však klade na LDS (a lesní majetky obecně) nároky.

Má-li LDS sloužit k bezpečnému a esteticky uspokojivému rekreačnímu využívání, je potřeba cesty průběžně udržovat ve schůdném/sjízdném stavu pomocí technologií, které u návštěvníků povzbudí pocity přirozeného lesního prožitku. Je třeba přijmout fakt, že rekreační využívání lesů sice přináší celospolečenský užitek, ale za cenu nákladů, které tímto vznikají majitelům a správcům lesních pozemků a LDS.

Protože tyto náklady nejsou přímo spojeny, nebo jsou dokonce v určitém rozporu, s hospodářskou funkcí lesů měly by takto vznikající náklady být majitelům kompenzovány. Proto se Čemba domnívá, že je potřeba iniciovat debatu o komplexním řešení rekreačního využití LDS.

Metodika značení, mapování a terénních prací

Čemba se také domnívá, že pro rozvoj podmínek zodpovědné MTB cyklistiky je nezbytné vypracovat jednou metodiku značení tras v terénu a jednotnou metodiku tvorby map, ve kterých budou trasy zanesené. Také se domnívá, že by měla být vypracována jednotná metodika údržby a terénních prací na té části LDS, po které se nejčastěji pohybují návštěvníci lesa. Použité technologie by měly vzít v potaz, že lidé navštěvují les s touhou po zážitcích z nepoškozené a harmonické přírody. Měly by však také minimalizovat nároky na následnou údržbu a umožnit, aby se na ní mohli podílet sami uživatelé. Lesní cesty by měli stavěny a udržovány tak, aby možné harmonizovat jejich rekreační a hospodářské využívání.

Spolupráce s ostatními organizacemi

Čemba si uvědomuje, že je při řešení problémů spojených s obecným užíváním lesa cyklisty nutné spolupracovat se všemi dalšími organizacemi, které se spolupodílejí na vytváření podmínek pro aktivní pobyt v přírodě.

Podporování pozitivní image MTB cyklistiky a MTB turistiky

Jak již bylo uvedeno výše, cyklistika na horských kolech je v současnosti velmi populární. To s sebou přináší její mnohostranné využívání v reklamě a propagačním průmyslu a médiích. Na druhé straně, podobně jako u jiných „módních“ aktivit, hraje MTB cyklistika často roli obětního beránka, na kterého je svalována vina daleko širší než může ve skutečnosti způsobit. Obě tato využívání a image, která je s nimi spojená jsou pro budoucnost MTB cyklistiky nevýhodná. Cyklistika na horských kolech bývá na jedné straně zobrazována jako odvážné činy báječných mužů a žen na létajících strojích a na druhé straně jako nevhodné, k přírodě a ostatním uživatelům lesa necitlivé řádění adrenalinových maniaků. Nikdo se nezmiňuje o MTB cyklistice jako o společensky zodpovědném, trvale udržitelném aktivním trávení volného času v přírodě, které v mnohém navazuje na tradici turistického hnutí.⁶

Množství MTB cyklistik

Často se říká, že sport je jenom jeden. Cyklistika, je prý také jenom jedna. Neplatí to ani o jednom. Například německo-dánský sociolog sportu Henning Eichberg rozlišuje mezi třemi druhy sportu s odlišnou logikou, výkonnostním sportem, sportem pro zdatnost a sportem pro zážitek.⁷ Výkonnostní sport, je organizován jako produkce standardizovaných a srovnatelných výsledků. Sport pro zdatnost, nebo jak se mu častěji říká „sport pro všechny“ je založen na svojí společensko-hygienické funkci. Oproti tomu sport pro zážitek je založen na žitém zájmu lidí o to vyjadřovat se skrze své tělo a vytvářet s jeho mocím zážitky (Eichberg 1998). Vlny zájmu o pobyt v přírodě Eichberg zařazuje právě pod třetí typ sportu. Od devadesátých let minulého století trvající vlna zájmu české veřejnosti o „outdoor“ směřuje k expresivním zážitkům přírody, v přírodě. MTB cyklistika je součástí tohoto trendu a je tedy specifickým druhem sportu.

Cyklistika také není jenom jedna. I v ní se odráží trojitá logika, o které se zmiňuje Eichberg. Důležité je, že také o MTB cyklistice můžeme říci: Není jenom jedna. Jak sem poukázal výše liší se mimo jiné v užívaných jízdních kolech, délce a profilu vyjížděk, požadavky na tělesnou kondici a techniku jízdy a zážitcích, ke kterým směřuje. Pro názornost použiji následující definici druhů MTB cyklistiky. Není to definice ustálená, ani striktně systematická, ale bude doufám alespoň provizorně schopná rozlišit mezi různými typy používání horského kola v neupravených terénech.

Cykloturistika (také rekreační cykloturistika)

Jízda po upravených a označených cyklotrasách, vedených především po silnicích nižších tříd. Klub českých turistů, garant cyklotras v České republice, vymezuje cykloturistiku jako jízdu na kole, v takových podmínkách, které zvládne rodina s malými dětmi. V takovém podání česká cykloturistika není terénní cyklistikou.

MTB turistika (také terénní cykloturistika)

Jízda přírodou po cestách s neupraveným povrchem. Je charakterizována potěšením jezdce z pobytu a z pohybu v přírodě, v osamění či v malé skupince přátel, radosti z vládání kola a z překonávání překážek (sklon, nerovnosti) a z pěkných výhledů do kraje. V obtížných úsecích může být kombinována s tlačáním, případně s nesením kola. V zahraničí se tomuto způsobu jízdy na MTB říká „trail“ nebo „epic riding“, protože zdůrazňuje jízdu po cestách a stezkách vedoucích krajinou, výhledy a výletní charakter vyjížděky.

Sportovní MTB cyklistika

Preferuje při jízdě v terénu výkonové parametry na úkor relaxace v tichu a samotě přírody a potěšení z výhledu. Lze ji dále rozdělit podle disciplín definovaných UCI: 1) cross-country (XC) tj. rychlá jízda

⁶ To je mimo jiné do určité míry dáno tím, že smetánko méně vyhocených, ale pozitivních mediálních asociací slizla v České republice cykloturistika

⁷ Tento termín Eichberg sám nepoužívá. Anglický překlad jeho textu užívá termínu „body culture“, který má v českém překladu „tělesná kultura“ příliš silné konotace, proto jsem jej zde nahradil „sportem pro zážitek“.

po okruhu v členitém terénu po nahoru i dolů, downhill 2) sjezdové disciplíny: sjezd (DH) a fourcross, které jsou založeny na co nejrychlejší jízdě po svažující se trati. 3) Nověji sem lze také zařadit maraton, tj. zápolení na dlouhé, často stokilometrové, trase vedoucí terénních cestách.

Freeride

Přírodní i městský preferující technickou stránku jízdy (skoky, přejezd překážek, nahoru i dolů s preferencí sjezdu) a rychlost. v určitých ohledech se blíží cyklotrialu (MTBtrialu) v jiných zase sjezdovým disciplínách. Myšlenkově je freeride spřízněný s freeride snowboardingem a lyžováním, které jsou založeny na jízdě „volnou krajinou“.⁸

Různé typy MTB cyklistiky sebe liší svým zaměřením, ale také svojí popularitou. V současné době nastala v České republice „schizofrenní“ situace. Cykloturistika je velice populární mezi lidmi starší generace a občasnými jezdci. Je do ní směřována enormní podpora. Místní samosprávy pod garancí KČT nechávají komerčními subjekty extenzivně značit medializované cyklotrasy. Mladí lidé si oproti tomu oblíbili „freeride“, v image a zaměření na styl jízdy tolik podobnou snowboardingu. Freeride spojuje jízdu na kole s hudbou a oděvem a stylem, který je populární. Média a reklamní průmysl (především na nadnárodní úrovni) pozitivních asociací freeridu mohutně využívají a tím jej zviditelňují. V prostoru mezi těmito dvěma póly jsou dále vidět rozeznatelné organizované vytrvalostní MTB závody – maratony.

V nešťastném vakuu se nacházejí právě každodenní vyjížděky a MTB turistika. Je to paradoxní, protože se jim věnují nemalé počty cyklistů. Přesto se zdá, že MTB turistika se téměř nikomu nehodí. Trh s vybavením pro ni je se již ustálil a nasýtil. Obrázky a záběry MTB turistů, nenahánějí závratné pocity a nemají stylové asociace tolik blízké mladým. Z hlediska samosprávy není práce na rozvoji MTB turistiky zdaleka tak snadno prokazatelná jako zadání „žlutého“ přeznačení okresních silnic.

Neviditelnost MTB turistiky

Co je důvodem toho, že MTB turistika, byť relativně mohutně provozovaná se setkává s nezájmem? Myslím, že za pomoci výše uvedeného lze uvažovat o následujících důvodech neviditelnosti:

1: neviditelné cesty

MTB turistika je provozovaná na rozvinuté a relativně dobře udržované síti LDS, do které mají v současnosti cyklisté přístup garantován právní úpravou. Ve smyslu hesla „nehas co tě nepálí“ si cyklisté nemají na co stěžovat, za co bojovat a kvůli čemu se sdružovat.

2: vypůjčené zázemí:

MTB turisté ke svým aktivitám většinou využívají zázemí pocházející z jiných sportů. Nejvhodnější mapy pro kratší výlety pocházejí z orientačního běhu nebo MTBO. Hustá síť značených tras, snadno použitelných pro orientaci při výletech je zase zásluhou Klubu českých turistů. Vše co čeští MTB turisté potřebují si snadno vypůjčí od ostatních skupin uživatelů lesa.

3: neviditelné akce:

MTB turistika je provozovaná o samotě nebo ve malých skupinkách. Až na výjimky nejpoblárnějších lokalit není jejich přítomnost v krajině koncentrována. MTB cyklisté tudíž nejsou rozpoznáni jako specifická skupina uživatelů lesa a specifický druh cyklistů.

4: neviditelná image:

MTB turistika implicitně navazuje na tradici turistického hnutí. Většinou neorganizovaní MTB turisté však nejsou schopni tento odkaz tematizovat. Populární image cyklistiky, jak jsem naznačil výše, lavíruje mezi povinně umírněnou cykloturistikou a povinně radikálním freeridem. MTB turistika má neviditelnou image.

⁸ Paradoxně je ale také spřízněný s freestyle snowboardingem a slopestyle lyžováním, které se naopak provozují na upravovaných překážkách snowparků.

Závěrem

I přes svou neviditelnost je MTB turistika důležitou součástí spektra českých aktivit v přírodě. Navazuje na odkaz turistického hnutí. Ti co ji provozují, se vystavují přírodním a krajinným zážitkům. Posilují tak své národní a místní povědomí a vztah k přírodě. Tak jako většina ostatních aktivit v přírodě vyžaduje rozvoj podmínek pro MTB turistiku s citem udržovanou LDS, která by harmonizovala svojí hospodářskou funkci s funkcí rekreační. Zvýšené nároky, které to s sebou nese, a eventuální kompenzace majitelům a správcům lesů by měly být předmětem diskuse mezi všemi zúčastněnými. MTB turistika by měla prolomit svou neviditelnost tím, že vytvoří kolektivní organizaci, která bude zastupovat její zájmy, a bude tak moct do této diskuse o využívání lesních cest přispět.

Pořádání MTB závodů v ČR:

Body:

- 1) Současný rozvoj cykloturistiky a vrcholového sportu v MTB disciplínách
- 2) Český pohár cross country MTB + maraton MTB České republiky
- 3) Ostatní cykloakce na území ČR
- 4) a) Nelegální cykloakce na území ČR
b) Prevence zabránění nelegálních závodů a sportovních akcí na území ČR
- 5) Spolupráce vlastníků lesů a pořadatelů těchto akcí na těchto sportovních soutěžích
- 6) a) Spolupráce při tvoření tratí a zabezpečení ochrany bezpečnosti závodníků a ochrany životního prostředí
b) Příprava trati s ohledem na důležitosti soutěže, tzn. náročnosti (profil trati) a technické průchodnosti trati, to vše ve spolupráci s majiteli pozemků a ve spolupráci s odborem ochrany životního prostředí
- 7) Kvalitní zabezpečení označení trati a následné odznačení a úklid dané lokality a předání zpět majiteli.

S využitím materiálů Čemba

Použitá Literatura:

Bourdieu, P. (1988). Program for a Sociology of Sport. Sociology of Sport Journal, 5 (1), 153-161.

Bartoš, Z. (2002) MTB turistika a sportovní MTB. <http://www.cemba.cz/mtb.html> (přístup: 12/05/05)

Eichberg, H. (1998). Body Cultures: Essays on Sport, Space and Identity. London: Routledge.

Staněk J. (1996) Lesní zákon v teorii a praxi (Úplné znění zákona s komentářem). Matice lesnická: Písek.

Vopata, P. (2004) Cykloturistika versus lesní dopravní síť. Příspěvek na konferenci Česká krajina, střecha Evropy, Pardubice, 7-8/10/04.

Autor:

Roman Polanský

bývalý závodník a reprezentant České republiky v silniční a dráhové cyklistice, účastník Mistrovství světa a světových pohárů v MTB disciplínách, v současnosti aktivní pořadatel Českého poháru v ČR.

EKOLOGICKY ŠETRNÝ PŘESHraniČNÍ ROZVOJ cestovního ruchu v Euroregionu Nisa

Jitka Doubnerová

Moderní ochrana přírody usiluje o spolupráci a pokud možno kompromisní řešení místo konfrontace a konfliktů. Toto řešení je možné při společném řešení s účastí relevantních stakeholderů – představitelů a zástupců všech skupiny, které mají v daném území zájmy. Překážkou řešení přijatelného pro všechny strany je resortismus, vlivy ideologií, zvyk hledat nepřítele.

Nástroje k dosažení udržitelných výsledků:

- právní a územně-plánovací nástroje
- ekonomické nástroje
- informační nástroje – environmentální vzdělávání, výchova a osvěta.

Z dlouhodobé diskuse pracovní skupiny Euroregionu Nisa – Ekologie lesa vznikly v roce 2004 dva přeshraniční projekty s tématem ekologicky šetrný přeshraniční rozvoj cestovního ruchu Euroregionu Nisa. S podporou z prostředků Phare CBC jsou realizovány v roce 2005. Cílem projektů je přispět k vytváření souladu mezi rekreačním využíváním cenných přírodních území v příhraničním regionu a podmínkami ochrany přírody, zejména lesních ekosystémů v Jizerských a Lužických horách.

Obecný úvod: Trendy ve sportu a rekreaci

Kvantitativní nárůst – statistiky dokládají rozvoj volnočasových aktivit, nárůst počtu lidí trávících volný čas sportovními a rekreačními aktivitami všeobecně. Zejména menší oblastí v blízkosti velkých měst (Jizerské hory, resp. Bedřichov a nejbližší okolí jsou typickým příkladem) jsou přetíženy do té míry, že pro řadu lidí ztrácejí půvab. Masové akce (závody, soutěže) způsobují jednorázové intenzivní zatížení území, a to nejen vlastní aktivitou (závodníci), ale potřebnou infrastrukturou (zázemí pro diváky, parkovací plochy), zvyšuje se i dopravní zátěž.

Kvalitativní změny – kromě kvantitativního rozvoje je zřejmá **orientace na tzv. outdoorové aktivity** – nejde jen o trávení volného času venku, ale o sportovní, výkonnostní aspekt těchto činností (aktivní i pasivní formy). V souvislosti s tržní a konzumní společností a tlakem hledat stále nové formy (trendy) se objevují stále rychleji nové sezónní „disciplíny“ a z původní exkluzivity se, podporovány reklamou a marketingem firem vyrábějících vybavení, rozvíjejí do masového rozsahu (např. horská kola - biking, paragliding, rafting, ze současných např. nordic walking, chůze na sněžnicích apod.). Jednotlivé typy rekreačních a sportovních aktivit mají různé nároky na prostor a infrastrukturu, jejich realizace se setkává s různými limity (zejm. ochrana přírody a krajiny, ochrana lesa, půdního fondu apod.)

Trend **individualizace** je významný zejména v souvislosti s tím, že pro ochranu přírody se snižuje možnost komunikovat se spolky, organizacemi či svazy, které mohly nést část odpovědnosti za chování členů a mohly na ně působit osvětově (např. prostřednictvím pravidel, řádů, při provozování vlastních zařízení apod.). Roste proto význam působení na instruktory, provozovatele služeb cestovního ruchu (ubytování, půjčovny sportovního vybavení apod.), publikování informací ochrany přírody ve sportovních příručkách a další literatuře.

Rostoucí mobilita způsobuje, že i odlehlé a dříve opuštěné přírodní oblasti jsou snadno dostupné. Roste tlak na povolování staveb, rozvoj silniční sítě a doprovodné infrastruktury (parkoviště), budování zařízení a kapacit pro rekreační a sportovní aktivity. Obce, které se snaží takto podpořit rozvoj podnikání, často ochranu přírody vnímají jako překážku, aniž by docenily to, že právě hodnoty životního prostředí návštěvníky lákají.

Příklad: Vytipované sportovní a rekreační aktivity v Jizerských horách, jejich nároky na území, limity pro jejich vykonávání (tabulka)

Ze zkušeností německých partnerů projektu:

Koncepce ochrany a využívání přírodně hodnotných území by měla být stanovena ve společné diskusi stakeholderů (subjektů, kteří mají v území konkrétní zájmy) v následujících krocích:

1) Analýza a zhodnocení přírodních charakteristik území

- charakteristika přírodního prostředí (celková charakteristika, hydrologie, morfologie, flora a fauna, krajinný ráz, hodnota „klidu“, využívání prostoru)
- kde leží ekologicky cenná území, která vyžadují ochranu? V čem spočívají jejich kvality, které mohou být sportovními a rekreačními aktivitami poškozeny?
- Jaké vize pro území jsou zformulovány v programech a plánech rozvoje území? O jakých cílech se diskutuje? Jak by se přírodní území mělo rozvíjet, kdy a kde se můžeme setkat s protichůdnými představami o jeho využívání?

2) Využívání prostoru pro sportovní a rekreační činnosti, trendy

- jaké aktivity se provozují (včetně frekvence, denní doby, doby trvání, řízení), jaké jsou trendy rozvoje a možné náhlé změny?
- Jaké jsou požadavky a výhrady těch, kdo území pro sportovní a rekreační aktivity využívají? Budou se jejich potřeby a snahy rozšiřovat nebo jinak měnit?

3) Vytipování potenciálních významných konfliktních míst

- které rekreační aktivity se objevují v území a mohou ohrozit citlivé přírodní hodnoty? Tato potenciální konfliktní místa jsou charakterizována územně, jsou vymezeny přírodní hodnoty a aktivity, které by je mohly ohrozit
- které sportovní a rekreační aktivity měly v minulosti v území za následek poškození přírodních hodnot? Jsou tato poškození jen předpokládána, nebo byla prokázána? Také tyto oblasti již existujících konfliktů jsou územně charakterizovány jako v předchozím bodu.
- Které možné (plánované, očekávané), ale ještě nerealizované formy rekreace potenciálně ohrožují přírodní hodnoty území?

4) Ohodnocení dotčených území

- jak vysoká je ekologická cena území, která byla popsána v bodu 3) jako konfliktní? Výsledkem tohoto kroku je sestavení „profilu hodnoty“ přírodních lokalit, u nichž jsou přesně popsány přírodní kvality, které je třeba zachovat
- existuje konsensus mezi potřebami využívat a chránit popsána území?

5) Návrh teoretických možností řešení

- o jakých možnostech (alternativách) řešení je možné uvažovat? Jaké jsou možnosti vyloučit škodlivé následky sportovních a rekreačních aktivit, popř. jaká opatření ochrany přírody mohou konflikty odvrátit, redukovat nebo kompenzovat?
- Jak různé možnosti řešení ovlivní sportovní a rekreační aktivity?

6) Diskuse o praktických možnostech řešení

- které možnosti řešení jsou vhodné, odpovídají zájmům rekreačního a volnočasového využívání území a splňují podmínky ochrany území, stanovené na základě jeho hodnoty (krok 4)?
- které konflikty není možné odstranit? Na čem jsou založeny rozpory? Jaké otázky je ještě třeba řešit?

7) Zpracování koncepce ochrany a využívání území

- možnosti a limity využívání přírodních prostorů pro sport a rekreaci (co je únosné? Která území vyžadují zvláštní ochranu v určitých obdobích, omezením počtu, forem aktivit apod.?)
- nezbytná opatření k odvrácení, snížení nebo kompenzaci následků sportovních a rekreačních aktivit

8) Kontrola účinnosti a výsledků

Handbuch Sport un Umwelt (Hans-Joachim Schemel, Wilfried Erbguth, vydali Bundesminister für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit + Deutscher Sportbund + Deutscher Naturschutzring, 1992)

Projekty realizované v roce 2005 jako dvoustranné – česko-německý (Lužické hory a Zittauer Gebirge) a česko-polský (Jizerské hory) s podporou z prostředků Phare CBC:

- Analýza zatížení území rekreačními a sportovními aktivitami založená na analýze rozvojových dokumentů Libereckého kraje, Statutárního města Liberce, plánech péče CHKO a LČR a dalších odpovídajících dokumentech (zejména územně-plánovací dokumentace obcí, mikroregionů, koncept územního plánu VÚSC)
- Mapování zatížení vybraných lokalit (dotazníkové šetření) s využitím dosud provedených průzkumů v Jizerských horách a zkušeností z národních parků ČR, kde mapování probíhá po řadu let (výzkumné projekty financované MŽP)
- Koncepce rekreačního využívání (návrh kroků)
- Veřejná diskuse v některých dotčených obcích
- Společná diskuse partnerů v Euroregionu Nisa

Plánované výstupy:

- textová část analýzy s definicí problémů, event. zásad a požadavků na řešení nebo další postup
- grafická část analýzy – problémový výkres
- návrh metodiky mapování území
- zpracované výsledky dotazníkového šetření
- 4 diskusní akce (kulaté stoly) v obcích v CHKO Jizerské a Lužické hory
- 2 mezinárodní prezentace projektu (česko-polská, česko-německá)
- Definice nositelů řešení a návrh dalších kroků

Stav zpracování projektu – květen 2005

Rozpracováno:

- ❖ Analýza zatížení území v Jizerských horách
 - analýza rozvojových dokumentů Libereckého kraje
 - analýza územně-plánovací dokumentace
 - analýza studií a odborných podkladů CHKO a s.p. Lesy ČR
 - analýza legislativních možností a nástrojů regulace zatížení CHKO
- ❖ Metodika hodnocení zatížení vybraných lokalit
 - mapování provedená SCHKO Jizerské hory
 - mapování v obdobných oblastech – národní parky
- ❖ Analýza územního potenciálu CHKO Jizerské hory, rekreačního potenciálu území, rekreační infrastruktury a služeb
- ❖ Grafické zpracování podkladů
- ❖ Spolupráce s německými partnery projektu – mapování zpracovaných podkladů pro oblast Zittauer Gebirge (pokročilejší stav, vytipovány stezky – cílem německého partnera je vytvoření společné mapy)
- ❖ Navazování kontaktu s polskými partnery projektu

Realizátor projektu:

Společnost pro Jizerské hory o.p.s. – nestátní nezisková organizace zaměřená na péči o přírodu a krajinu, udržitelný rozvoj zejména venkovských oblastí, s účastí občanů a občanských organizací.

Partneři projektu:

Správa CHKO Jizerské hory, Správa CHKO Lužické hory, Lesy ČR s.p. – krajský inspektorát Liberec
Landkreis Löbau – Zittau
Towarzystwo Izerskie

Autor:

PhDr. Jitka Doubnerová (koordinátor projektu)

Společnost pro Jizerské hory o.p.s.

U Jezu 10, 460 01 Liberec, tel. 485109292, 602684717

e-mail: info@projizerky.cz, telefon: [485105209@iol.cz](tel:485105209),

internet: www.projizerky.cz

SPOLUPRÁCE LESNÍKŮ, TURISTŮ, SPORTOVCŮ v komplexu Čerchovských hvozdů po obou stranách státní hranice

aneb: „Jak to jde , když se všichni domluví.“

Jan Benda
Karl Reitmaier

Po přečtení lednového vydání měsíčníku „Silva Bohemica“ a upozornění na přípravu dnešního semináře paní ing. Janou Čackou a Mgr. Ivou Kubátovou mne nenechalo na pokoji abych se nezúčastnil dnešního semináře a nepředstavil na naše aktivity v odsud dosti vzdáleném, ne tolik atraktivním (lyžařsky i turisticky) v malém pohoří zvaném Český les, v jeho jižní části v okolí Čerchova.

Jsem rodák z těsné blízkosti Čerchova – z Klenčí pod Čerchovem a souhra náhod předurčila to, že po ukončení studií na lesnické fakultě, jsem nastoupil zpět na své rodné Chodsko. Od samého začátku své odborné praxe /ale už i předtím v průběhu školních prázdnin/ jsem byl službou spojen /v našem měřítku/ s turisticky atraktivní částí Českého lesa.

Musím přiznat, že atraktivnost Českého lesa nedosahuje kvalit sousední Šumavy či zdejších Jizerských hor nebo zde sousedních Krkonoš. Pohoří Českého lesa tvoří úzký, několikakilometrový pruh při státní hranici se SRN v délce cca 80 km, od Všerubského průsmyku po Dyleň v severní části Českého lesa.

Přesto, že značná část území byla za tzv. „železnou oponou“ /mezi drátěným zátarasem a státní hranicí/, v jeho jižní části – Chodsko, bylo poměrně hojně turisticky navštěvováno a ve vrcholových přístupných částech využíváno pro běžecké i sjezdové lyžování, i když sněhové podmínky se nemohou vyrovnat s výše uvedenými oblastmi.

Kořeny organizované turistiky sahají až do devadesátých let devatenáctého století, Klub Českých turistů Domažlice byl založen v roce 1893 a rok na to v roce 1894 staví již turisté na vrcholu Čerchova dřevěnou rozhlednu a o dva roky později turistickou chatu „Pasovského chýší“, v roce 1926 chatu hotelového typu a skokanský můstek. Na sklonku devatenáctého a začátku dvacátého století budují dvě turistické stezky „Plzeňskou“ a „Hánovu“, z nichž Hánova zasluhuje uznání jako jedna z nejlepších v České republice.

Rovněž lyžování má zde svoji tradici, která sahá až k počátkům turistického využívání Čerchova. V letošním roce byl uskutečněn 84. ročník „Chodské třicítky“ jednoho z nejstarších lyžařských běžeckých závodů v Čechách. V roce 1947 byla vybudována na severním svahu Čerchova sjezdovka, která však sloužila lyžařům jen do počátku padesátých let a potom z důvodu vzniku hraničního pásma byla uzavřena. Znovu byla zprovozněna několik let v období 1967-1970 a poté znovu uzavřena a zařízení přemístěno na nově vznikající sjezdovku „Sádek“.

V šedesátých letech byly budovány lyžařské trasy v okolí Capartic. Trasy byly vedeny převážně lesními porosty přibližovacími a rozdělovacími linkami, na nichž později byly upravovány i příčné sklonky. Snaha umístit do omezeného prostoru Capartic maximální délku lyžařských stop měla za následek časté křížení s odvozními cestami. Zde pochopitelně docházelo občas i ke konfliktům mezi lesníkem a provozovatelem tratí. Za mého působení v této oblasti ve funkci vedoucího polesí i za působení mého předchůdce (jeho syn byl lyžařským závodníkem) jsme navázali úzké kontakty s provozovatelem (tehdy s TJ Jiskra Domažlice, lyžařským oddílem) a střety se omezily na minimum. Stopy byly upravovány sněžnými skútry.

Zcela nová situace nastala po změně politických poměrů v naší zemi po pádu tzv. „železné opony“. Sousední města na obou stranách státní hranice navazovala družební styky. Město Domažlice s bavorským Furth im Waldem, obec Klenčí pod Čerchovem s bavorským Waldmünchenem. Prvním krokem turistů byla obnova starých turistických stezek. Nejznámější a nejkrásnější je stezka Hánova, vedená z České Kubice přes Českou studánku na Čerchov. Intenzivním vyjednáváním představitelů

družebních měst s orgány ministerstva vnitra v letech 1994-1998 došlo k otevření čtyřech zelených hraničních přechodů v desetakilometrovém hraničním úseku. Tehdy to byla nejhustší síť přechodů na hranici se SRN. Těmito přechody byly propojeny turistické stezky a dva z nich, Pod Třemi znaky a Hlinitá cesta, slouží k propojení lyžařských tras a tvoří jeden areál Čerchov-Gibacht. Celková délka těchto tras je přes 50km, z toho je polovina na české straně. Osmnáct kilometrů upravovaných tras je vedeno po domažlickém lesním majetku. Trasy jsou vedeny převážně po odvozních cestách, které jsou v termínu od 15. 12. do 15. 3. uzavřeny pro veškerý provoz a slouží jen lyžařům. Termín uzavření odpovídá sněhovým podmínkám v naší oblasti, v případě potřeby se uzavření prodlužuje. Část tras v severní části Čerchova je vedena po bývalé trase drátěného zátarasu. Trasa je dokonale odvodněna, zatravněna a v létě udržována vysekáváním v šířce 6-10m. Tato část trasy je hojně využívána i pro trénink závodníků, za minimální sněhové pokrývky od listopadu do dubna. Letní údržbu, opravy provádějí na české straně

Městské lesy Domažlice, které mají tyto tratě i ve správě, na německé straně technické služby měst Furth im Wald a Waldmünchen. Odbornou radou a případně i pomocí přispívá sportovní klub Sněhaři Domažlice. Zimní úpravu stop zajišťují rolby sousedních měst Furth im Wald a Waldmünchen a kratší část v délce 7 km je upravována sněžnými skútry. Trasy jsou po celé období udržovány v perfektním stavu. Návštěvnost stále stoupá, řada lyžařů dala přednost našemu areálu před atraktivnějšími oblastmi Šumavy.

Bezpečnost na trasách je zajišťována horskou službou „Bergwacht“ z Furth im Waldu, dle potřeby pracovníky městských lesů a členy SK Sněhaři Domažlice. Přístup k trasám na české straně je parkoviště v Caparticích, na německé straně z parkoviště v Gibachtu a Althütte.

V oblasti je i možnost sjezdového lyžování na sjezdovkách ve Voithenbergu, kde je strojově upravováno 4 500m sjezdových drah, na sjezdovkách Unterhütte, Althütte a Sádek.

Při zpáteční cestě k domovům je možno navštívit řadu restaurací v Domažlicích, Klenčí pod Čerchovem, Furth im Waldu a Waldmünchenem a mnoho jiných atrakcí mimo jiné i soustavu bazénů Aguafit ve Waldmünchenem, z nichž jeden je i naplněn mořskou vodou.

Pro zajímavost je nutno ještě podotknout, že značná část tras je vedena NPR Čerchovské hvozdy a připravovanou rezervací Tři znaky.

V úvodu jsem se již zmínil o turistice. Městským lesním majetkem je vedeno 46,5km turistických tras a 16km cyklotras. Plánuje se další výstavba cyklostesek, mimo jiné i trasa Plzeň-Regensburg, která prochází značnou částí našeho majetku. Spolupráce našich lesníků s KČT Domažlice je na velmi dobré úrovni a je oboustranně prospěšná. S odborem spolupracujeme skoro na všech akcích. Každoročně je organizovaná spolu s turistickým klubem z Furth im Waldu „Pěší pout“ po cestě manželů Králových z Klenčí p. Čerchovem do Furth im Waldu. Zúčastňuje se jí několik stovek turistů z obou stran státní hranice. Tradici má i otevírání a uzamykání České studánky, mezinárodní setkání turistů v letošním roce při příležitosti stého výročí otevření Kurzovy věže na Čerchově. Organizujeme výlety pro starší, méně pohyblivé turisty do vzdálenějších a méně přístupnějších míst městského lesního majetku, doprovázíme zájezdy turistů z různých míst republiky.

Podstatnou měrou se podílíme na úpravě turistických stezek, výstavbě a údržbě odpočinkových zařízení doplňování informačních a orientačních tabulí a rozcestníků na turistických stezkách vedoucích městským majetkem. Hustá síť turistických stezek, lyžařských stop a cyklotras je vedena na ekologicky cenném území.

Z celkové výměry lesního majetku 3 750 ha, je zařazeno přes tisíc hektarů do lesů zvláštního určení a lesů ochranných. V roce 2000 byla vyhlášena NPR Čerchovské hvozdy o výměře 310 ha, je připravováno vyhlášení PR Tři znaky o výměře 300 ha, nachází se zde dvě maloplošná chráněná území. Realizuje se zde program reintrodukce tetřeva hlušce, jsou zde chráněné lokality výskytu raka kamenáče, škeble říční. Část majetku u okresního města a letoviska Babylon je hojně rekreačně využívána.

Z předešlého výčtu je patrná značně rozmanitá funkčnost domažlického lesního majetku, která klade i vysoké nároky na místního lesníka. Mohu prohlásit, že současný lesní personál se snaží navazovat na bohaté lesnické tradice. Vedle odborných to byla spolupráce s širokou veřejností. Myslím si, že uplynulé období zaznamenalo posun v myšlení našeho lesního personálu. Z lesníka-odborníka na lesnickou činnost se stává odborník respektující činnost, která se stává – vzhledem k charakteru služby na městském majetku – jeho povinností a poslání, prací pro širokou veřejnost.

Samozřejmě, že při realizaci svých záměrů má plnou podporu u svého majitele – města Domažlice. Prostor pro výše uvedené aktivity zase vytváří příkladná spolupráce družebních měst Domažlic, Furth im Wald, Klenčí p. Čerchovem, Waldmünchen. Neméně důležitá je i dobře vedená propagace uvedených činností. V naší oblasti má na ní velkou zásluhu spoluautor příspěvku pan Karel Reitmeier, vedoucí regionální redakce deníku „Chamer Zeitung“ z Furth im Waldu.

Autoři:

Ing. Jan Benda
Domažlické městské lesy spol. s r.o.

Karl Reitmaier
regionální redakce
„Chamer Zeitung“ Furth in Wald

REALIZACE PROGRAMU 2000 a podpora rekreačních funkcí lesa

Jiří Stonawski

Současná výměra lesů v České republice činí zhruba 2,7 mil. ha, tj. cca jednu třetinu (33,5 %) území státu. Státní podnik Lesy České republiky (dále LČR, <http://www.lesyvr.cz>) spravuje cca 1,4 mil. ha lesů (tj. asi 52 % výměry lesů, jinak též cca 17 % rozlohy státu). Spolu s dalšími správci lesního majetku státu činí podíl státu v ČR celkem 63,1 % výměry lesa. Obce vlastní 13,6 %, lesní družstva 0,9 % a soukromé osoby 22,1 % výměry lesů v ČR.

Zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, podle kterého jsou LČR zřízeny, ukládá podniku uspokojování významných celospolečenských, strategických nebo veřejně prospěšných zájmů. (Jedná se o jediný platný zákon, v němž se mluví o celospolečenských zájmech.) Hlavním úkolem LČR je zajišťovat trvalou produkci kvalitní dřevní hmoty při současném respektování a rozvíjení environmentálních funkcí lesa. Podnik je přitom ekonomicky nezávislý na státním rozpočtu.

Podle dalších ustanovení tohoto zákona je státní podnik právnickou osobou provozující podnikatelskou činnost s majetkem státu vlastním jménem a na vlastní odpovědnost. Současně „neručí za závazky státu a stát neručí za závazky podniku, není-li zákonem stanoveno jinak.“ Funkci zakladatele vykonává ministerstvo zemědělství.

Požadavky společnosti týkající se produkční funkce lesa jsou formulovány v předpisech o lesích. Účelem zákona o lesích je „stanovit předpoklady pro zachování lesa, péči o les a obnovu lesa jako přírodního bohatství, tvořícího nenahraditelnou složku životního prostředí, pro plnění všech jeho funkcí a pro podporu trvale udržitelného hospodaření v něm“.

Základní principy trvale udržitelného hospodaření v lesích formulovaly pro naše území již lesní řády císařovny Marie Terezie z let 1754-6 (požadavky trvalosti a vyrovnanosti produkce dřeva, povinnosti obnovy lesa po těžbě atd.). Díky uplatňování těchto řádů a na ně navazujících předpisů vzrostla například lesnatost našeho území od roku 1790 z 25 % na současných 33,5 %. Dlouhodobě také roste zásoba dřeva v lesích. Dřevo je přitom jedním z mála obnovitelných zdrojů surovin a energie. Alternativou jeho využívání je výroba a spotřeba energeticky mnohem náročnějších materiálů z neobnovitelných zdrojů (plasty, aj.), které navíc po celou dobu svého životního cyklu výrazně zatěžují životní prostředí.

Současné pojetí obhospodařování státního lesního majetku u LČR je formulováno v podnikovém Programu trvale udržitelného hospodaření v lesích. V péči o dřevinnou složku je prakticky naplňováno zejména podporou druhové rozmanitosti při obnově a výchově lesních porostů, s cílem postupného vytvoření prostorově, věkově i druhově skupinovitě diferencovaného, ekologicky stabilního lesa. Významnou roli v něm hraje péče o genofond lesních dřevin s cílem podpořit původní kvalitní zdroje pro obnovu porostů. Při vlastní obnově porostů se v rostoucí míře uplatňuje přirozená obnova. Cíleně je také zvyšováno zastoupení druhů ohrožených lesních dřevin (jilm, jeřáb břek, třešeň ptačí apod.) a v porostech jsou ponechávány neškodící druhy dřevin. Při volbě mechanizovaných technologií pro těžbu a dopravu dřeva mají přednost šetrné technologie snižující poškození lesních porostů, půdy a dopravní sítě.

Podnik v rámci své hospodářské činnosti spravuje a udržuje rozsáhlou síť lesních účelových komunikací, které jsou, snad vyjma symbolického zpoplatnění vjezdu motorových vozidel v podobě manipulačního poplatku, využívány veřejností zcela zdarma. Náklady na stavební práce související s lesními cestami přitom v roce 2003 činily 156,5 mil. Kč. Atraktivitu lesního prostředí pro rekreaci vyjadřuje již fakt, že z celkové délky 38,5 tis. km značených turistických cest spravovaných Klubem českých turistů vede lesem nebo jeho okrajem plných 60 %.

Historickou součástí organizací státních lesů byla služba hrazení bystřin, zřízená za účelem ochrany proti povodním. Pokračováním této služby je dnešní činnost správ toků LČR, pečujících o bezmála 20 tis. km (tj. celou čtvrtinu) vodních toků v ČR. Vodní toky spravované LČR vzhledem ke svému

charakteru (drobné toky) nepřinášejí prakticky žádný výnos. Naproti tomu vyžadují trvalé náklady. V letech 1997, 1998 a 2002 navíc došlo v různých částech naší země k povodním. Vlastní náklady LČR na nekomerční činnost ve vodním hospodářství, tj. zejména protipovodňovou ochranu, řešení protierozních opatření, budování a údržbu retenčních nádrží atd. v roce 2003 činily 297,3 mil. Kč.

Celých 26 % území spravovaného LČR je součástí chráněných krajinných oblastí. LČR pečují také o více než 40 % z celkové výměry všech maloplošných zvláště chráněných území, tj. národních přírodních rezervací, národních přírodních památek, přírodních rezervací a přírodních památek.

V souvislosti se vstupem ČR do EU probíhá vytváření soustavy evropsky významných chráněných území Natura 2000. Do dnešního dne bylo vyhlášeno 38 z celkem 41 navržených ptačích oblastí. Dne 15. dubna byl také ve Sbírce zákonů vyhlášen tzv. národní seznam evropsky významných lokalit podle směrnice o stanovištích. Natura 2000 je vytvářena nezávisle na stávajících zvláště chráněných územích přírody. Ochranné podmínky zvláště chráněných území i ptačích oblastí představují jisté limity jak pro hospodaření v lesích, tak pro jejich rekreační využívání.

Na pozemcích LČR se dále nachází (jednotlivě a ve skupinách) cca 1 700 památných stromů vyhlášených podle zákona o ochraně přírody a krajiny. LČR současně v průběhu let 2003–4 provedly zcela ojedinělé mapování dalších stromů významných svým věkem, habitem, spojením s historickou událostí, atd. Výsledkem mapování je celkem 291 jedinců a skupin "Významných stromů LČR", zařazených do podnikové databáze a označených v terénu jednotnou informační tabulí.

V neposlední řadě podnik spravuje řadu historických a kulturních objektů v lesích.

Správa a péče o všechny uvedené objekty vyžaduje trvale nemalé prostředky, které jsou získávány převážně z výnosů lesa, tedy především z tržby za prodej dřeva. Podnik má přitom stejná práva a povinnosti jako kterýkoliv jiný subjekt působící v tržním prostředí (platí daně aj.).

Podnik také postupně, převážně z vlastních zdrojů, zajišťuje opatření k uspokojování stále se zvyšujících nároků společnosti na plnění dalších funkcí lesů. Problematika mimoprodukčních funkcí lesů je zpracována v Programu 2000 - Zajištění cílů veřejného zájmu u LČR (1999, 2000, 2001). Dokument byl zpracován odbornými pracovníky podniku s využitím expertních studií předních odborníků na jednotlivé funkce lesů. Jedná se zejména o funkce rekreační, vodohospodářské, půdoochranné

a ochrany přírody. V procesu jeho tvorby jsme podrobněji formulovali postupné kroky k jejich naplňování nad míru stanovenou lesním zákonem. Od té doby jsou tyto kroky postupně realizovány.

Od roku 2000 jsou každoročně na realizaci Programu 2000 vynakládány vlastní prostředky podniku ve výši zhruba 30 mil. Kč. Řada opatření je však součástí standardních lesnických činností (a není zahrnuta ve výše uvedené částce).

Z hlediska cílené podpory veřejně prospěšných funkcí lesa je nejvíce prostředků věnováno na podporu rekreačních funkcí lesa. Vedle budování nových zařízení jsou také udržována zařízení stávající. Mezi tato zařízení náleží například odpočinkové objekty (posezení, altány, sruby pro dočasný úkryt před nepohodou), vyhlídkové objekty (rozhledny, pozorovatelný zvěře), stezky pro pěší, cyklotrasy, lyžařské trasy, trasy pro jízdu na koních, odstavná parkoviště, dětská hřiště atd.

Vlastní zařízení LČR jsou budována v souladu s podnikovým design manuálem, v rámci nějž jsou zpracovány jednotlivé prvky orientačního a informačního systému v lese (včetně piktogramů), informační tabule vysvětlující probíhající práce, naučné stezky, typové projekty drobných rekreačních staveb a zařízení v lesích, pietní a památkové objekty atd. Současně jsou respektovány regionální zvyklosti, důrazy a charakter objektů.

Také většina dalších praktických opatření je přímo či nepřímou zaměřena na zachování a podporu rekreačních funkcí lesů a krajiny. Jedná se například o estetické úpravy krajiny - údržbu historických alejí, výsadbu okrasných dřevin, obnovu a údržbu historických parků, průhledů v krajině atd.

Za účelem zvyšování povědomí veřejnosti o péči o lesy a krajinu LČR vybudovaly samostatně či ve spolupráci s dalšími subjekty na dvě desítky naučných stezek. Některé z nich jsou uvedeny na stránkách www.stezka.cz. Výhledově budou informace o všech vlastních naučných stezkách podniku uvedeny také na stránkách LČR.

V rámci péče o vodní zdroje se provádí zejména budování, obnova a údržba studánek a pramenů.

V rámci péče o biodiverzitu je prováděna například instalace ptačích budek, jejich obnova a čištění, sekání lesích louček, ochrana mravenišť lesních druhů mravenců, apod. Do této oblasti náleží také potlačování invazních druhů rostlin, zejména bolševníku velkolepého a křídlatek.

Součástí Programu 2000 je také činnost Grantové služby, dále smluvní spolupráce s ČSOP (od roku 1999), spolupráce se Sítí středisek ekologické výchovy Pavučina, Klubem českých turistů, Junákem a Hnutím Brontosaurus. Všechny tyto aktivity jsou hrazeny výhradně z vlastních prostředků podniku. V rámci této spolupráce jsou realizována jak konkrétní opatření přímo v terénu, tak výchova společnosti ke kladnému vztahu k lesu, přírodě a dalším společným hodnotám.

Specifikem České republiky je tradice volného vstupu do lesa. Zejména v posledních zhruba deseti letech dochází k rozvoji různých druhů rekreačních (outdoorových) aktivit, pro které je les tím neatraktivnějším prostředím. Provozovateli těchto aktivit (mnohdy komerčního charakteru) jsou často subjekty mimo sféru lesního hospodářství. Vyžadují-li tyto aktivity předchozí specifické úpravy prostředí (sjezdové lyžování - budování sjezdovek apod.), podmínky užívání, včetně zajištění péče o svěšené pozemky a finanční kompenzace, jsou řešeny smluvně. Smluvní řešení jiných aktivit je však problematické, legislativní řešení i prevence důsledků obtížné až nemožné. Praktické řešení možných negativních důsledků zůstává často na lesním hospodáři (odpadky, poškozování lesních porostů a nebezpečných lesních cest jízdou na koních, na horských kolech apod.). Využívání lesa k různým outdoorovým aktivitám zvyšuje také nároky na koordinaci s těžebními a pěstebními činnostmi v lesích, odvozem dřeva, údržbou a opravami infrastruktury (lesních cest atd.).

Není žádným tajemstvím, že s růstem počtu návštěvníků lesů a změnou způsobů jejich rekreačního využívání může docházet, a také dochází, k různým střetům zájmů (jednotlivců i celých zájmových skupin). LČR mohou částečně přispět k prevenci těchto střetů například oddělením stezek pro pěší, pro cyklisty a pro jezdce na koních, pokud to dovolují místní podmínky.

Požadavky společnosti na podporu případně rozvoj mimoprodukčních funkcí lesa vnímáme v případě státního podniku jako zcela legitimní. Tyto požadavky je však nutno vážit ze všech hledisek a úhlů pohledu, včetně hledisek právních a ekonomických. V případech, kdy jiné subjekty mají z opatření prospěch, je nutné usilovat o jejich aktivní participaci na těchto opatřeních, či o možnostech kompenzace případně vzniklé újmy.

V rámci dalšího rozvoje programu v návaznosti na vývoj informačních technologií, rozvoj jednotlivých oblastí rekreačního využívání lesů jsme připraveni spolupracovat na dalším rozvoji know-how s cílem přispívat k pohodě návštěvníků našich lesů, při současném zohlednění respektování nezbytných hospodářských potřeb, zájmů ochrany životního prostředí i oprávněných zájmů dalších skupin obyvatelstva.

Za účelem prezentace Programu 2000 byl v roce 2004 vyroben krátkometrážní snímek s názvem Cesty lesem.

Použité prameny:

Kol.: Výroční práva LČR 2003. LČR, 2004, 84 s.

Morávek F. a kol.: Program 2000 – Zajištění cílů veřejného zájmu u LČR. LČR, 1999, 64 s.

Zezula J.: Program trvale udržitelného hospodaření v lesích. LČR, 2000, 84 s.

Autor:

RNDr. Jiří Stonawski

Lesy České republiky, s.p. - ředitelství podniku

odbor tvorby a rozvoje lesa

VLIV TURISTIKY A REKREAČNĚ SPORTOVNÍHO VYUŽÍVÁNÍ NA LESNÍ EKOSYSTÉM V CHKO ČESKÝ RÁJ

Petr Kořínek
Jaroslav Mizera
Lenka Šoltysová

Tak jako v biosféře zabírá ekosystém lesa největší prostor, tak je tomu i na území Chráněné krajinné oblasti Český ráj (CHKO). Na území CHKO má své místo opadavý les mírného pásma. Rovnováha lesního společenstva s prostředím je stabilizována souhrou akce a reakce. Jakákoliv nerovnováha vyvolává nepříznivé jevy, např. přemnožení škůdců (mniška, kůrovec). Trofické vztahy v lesním ekosystému jsou velmi složité, jsou vytvářeny velkým počtem rostlin a živočichů ze všech úrovní. Svě nezbytné místo v systému mají rozkladači, v případě lesa jsou to saprofitní živočichové a saprofyti, kteří jsou podstatou pedofauny a pedoflóry. Lesní ekosystém má zvláštní strukturu organizovanou do pater, která umožňuje racionální využívání sluneční energie. Velmi významnou strukturální vlastností lesa je sukcese vývojových fází. Vývoj ekosystému je výsledkem souhry toku energie, bilance vody a cyklu bioelementů. Lesní společenstva nejsou uniformní, neustále se mění a podléhají statistickému působení "náhodných" změn v měřítku času. Příčinou narušení (disturbance) může být cokoliv, především však člověk sám - hospodaření v lesích, znečišťování životního prostředí (např. kyselé deště), lov a rekreace.

Charakteristika lesních společenstev v CHKO

CHKO se nachází v přírodní lesní oblasti 18b Český ráj, okrajově PLO 17 Polabí a PLO 23 Podkonoší. Plocha PUPFL v CHKO Český ráj činí 80,03 km², což je 44,09 %. Hlavním problémem lesů Českého ráje je vysoký podíl ekologicky labilních a druhově i věkově nepřirozených smrkových a borových monokultur. Lesy blízké přirozené skladbě jsou zastoupeny v plošně málo významných fragmentech. Jde především o zbytky reliktních borů ve skalních městech a ojedinělé porostní skupiny zejména doubrav, bučin a olšin. Důležité ovšem je, že tyto fragmenty tvoří poměrně homogenní síť.

Ochrana lesů v Českém ráji

Lesy Českého ráje jsou vymezeny do tří zón odstupňované ochrany přírody dle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Omezení plynoucí z § 26 odst. 1, 2, 3 zákona 114/1992 Sb. a vládního nařízení č. 508/2002 Sb, kterým se vyhláší CHKO Český ráj umožňují schvalování (Správou CHKO) umístění těžeb v přírodních rezervacích a I. zóně při vypracovávání lesních hospodářských plánů a lesních hospodářských osnov, zapracování požadavků z Plánů péče o ZCHÚ (maloplošná zvláště chráněná území) do LHP a LHO. Při obnově porostů Správa CHKO Český ráj upřednostňuje využití zejména jemných způsobů hospodaření preferujících přirozenou obnovu v co největší možné míře a stavějících na trvalosti produkce, zvýšení podílu stanovištně vhodných melioračních a zpevňujících dřevin.

Ovlivnění lesního hospodaření ze strany Správy CHKO

Správa CHKO podporuje přirozené zmlazení zejména melioračních a zpevňujících dřevin. Usiluje o zvýšení podílu melioračních a zpevňujících dřevin podle konkrétních porostních podmínek a podílí se na sběru osiva z původních ohrožených dřevin (jedle bělokora).

Pro lesní hospodaření jsou vymezeny lesy III. zóny. Cílem je docílit věkového a prostorového rozrůznění stejnověkých monokulturních porostů borovice a smrku, vnést podstatně vyšší zastoupení původních dřevin, zejména listnáčů, i za cenu kompenzace zvýšených nákladů. Postupně přejít na šetrnější způsoby hospodaření, zejména se zaměřením na podrostní způsob obnovy lesa.

Celková charakteristika rekreačního využívání území CHKO

Cestovní ruch představuje dominantní problém CHKO Český ráj zejména v jarním a letním období. V roce 2001 byla zpracována Analýza potenciálu turistického regionu Český ráj, ve které se konstatuje, že turistický region Český ráj, o rozloze 1026,4 km² a počtu 162 604 obyvatel, se rozkládá na území 118 obcí, je administrativně členěn na území 3 krajů, (5 bývalých okresů) a 2 regionů NUTS II. Jádrem tohoto turistického regionu o rozloze cca 250 km² tvoří z větší části území CHKO (181,5 km²) a zahrnuje obce a města uvnitř nebo na hranicích CHKO.

Turistická atraktivita Českého ráje je dána přírodním bohatstvím a historicko kulturním potenciálem krajiny. Je určena i vynikající dopravní dostupností.

V létě 2001 proběhlo sčítání pro Analýzu profilu návštěvníka Českého ráje (Průzkum struktury, chování a postojů návštěvníků Českého ráje, Praha, červenec 2001, Tylor Nelson Sofres Factum, s.r.o.). V jednom dni v červnu se na území Českého ráje vyskytovalo cca 13000 návštěvníků, v jednom dni v červenci 22000 návštěvníků. Průměrná délka pobytu jednoho návštěvníka byla 4,4 dny. Více než třetina byla exkurzionisté (stráví v Českém ráji pouze 1 den), čtvrtina zde strávila 2-3 dny a necelá třetina 4-7 dní. Jen desetina pobývala více než 7 dní. Mezi návštěvníky převažovali spíše mladší lidé (ve věku do 44 let 70 %). Mezi nejoblíbenější lokality patřily Trosky a Kost. Obecně nejčastějším důvodem pobytu pro návštěvu Českého ráje byla poznávací turistika, kterou uvedla více než polovina dotázaných, třetina uvedla jednodenní poznávací pobyt, třetina rekreační pobyt. Sportovní aktivity byly důvodem pro jednu pětinu.

Přehled aktivit rekreačního využívání území CHKO a jejich vliv na les

Pěší turistika je klasickým využitím volného času 70% návštěvníků Českého ráje. Kořeny české turistiky staré 150 let je třeba hledat na území Prachovských skal a Hruboskalska. Síť turistických značených cest je z hlediska poznávání krajiny dostačující a její hustota (délka značených cest na jednotku plochy) patří k jedné z největších a nejstarších v rámci celého území České republiky. K nejnáročnějším územím turistikou patří PR Prachovské skály a Hruboskalsko. Fenomémem Českého ráje jsou turistické pochody (Líšeňské pochody, Koberovská šlápotá, Pochod za Rumcajsem,). Pěší turistikou jsou nejvíce ohrožená místa soustředování turistů - cesty, vyhlídky. Vysoká návštěvnost má za následek vznik eroze, sešlapávání bylinného patra a ničení výsadeb.

Cykloturistika (30% využití volného času), jízda na horských kolech (MTB) včetně jízdy po terénních cestách (mnohdy i nebezpečných) se stala během posledních 10 let velmi oblíbenou aktivitou. Pro cykloturistiku jsou využívány především lesní, polní cesty a místní komunikace, extrémně pak jakékoli cesty a pěšiny nebo přímo volný terén, kde často dochází k poškození vegetace a vytváří se podmínky pro erozi. Pro cykloturistiku je na území CHKO vyznačena poměrně hustá síť cyklotras a je možné ji provozovat jen na pozemních komunikacích a místech k tomu určených. Cyklistické závody jsou na území CHKO povolovány jen mimo I. zóny a na pozemních komunikacích (Padesátka Českým rájem...).

Lyžování, lyžařská turistika na území CHKO je sporadická. Český ráj není lyžařskou oblastí. Při sněhově silnějších zimách se pro běžecké lyžování využívají cesty víceméně shodné se značenými cykloturistickými trasami, využívány jsou téměř výhradně místními obyvateli a žádné cesty se neupravují jako lyžařské tratě.

Jízda na koni je odvětvím, provozovaným jako součást agroturistiky na zemědělských farmách nebo v samostatných jízdárnách. Problémem je neregulovaný pohyb v lesních porostech a nevhodných cestách vedoucí k jejich poškozování, erozi a v některých případech až k úplné destrukci. Prostor CHKO Český ráj využívají ke svým vyjíždkám jízdárny např. v Borčicích, Nudvojovicích, Mladějově, Hnanicích, Libunci, Pařezské Lhotě. Jízdu na koni je možné na území CHKO Český ráj provozovat jen na pozemních komunikacích a místech k tomu určených.

Orientační běh patří k tradičním sportům Českého ráje. Oddíly orientačního běhu z Turnova, Jičína a Všeně pořádají ročně do pěti závodů v CHKO. Tréninky se pořádají každý týden, ne všechny jsou však na území CHKO, s počtem účastníků obvykle okolo 20 lidí. Problémem je soustavná zátěž některých lokalit (např. Žehrovský les, Kozlov, Svatá Anna - okolí Kacanov, Klokočské skály), která je citelná i při malém počtu účastníků závodů nebo tréninků. Vzhledem k negativnímu vlivu zvýšené

nárazové zátěže při závodu na mladé porosty a bylinné patro skalních měst jsou vymezeny oblasti, kde není možné tratě vytyčovat. Jde o I. zónu, II. a III. zónu s podmínkami.

Pískovcové skály jsou kolébkou českého **horolezectví** (7 % návštěvníků). Z důvodu ochrany přírodních hodnot bylo již dříve zakázáno horolezectví v těchto oblastech: Podtrosecká údolí, Apolena, vnitřní údolí Klokočských skal, Betlémské skály, Kozákov, Hruboskalská údolíčka, Příhrazské skály v oboře, Krtola, Javorový důl v Prachovských skalách. Dnes jsou v erozně náchylných oblastech vymezeny přístupové stezky k jednotlivým skalním věžím. Horolezectví je možné provozovat jen se souhlasem Správy CHKO Český ráj. Vlastní horolezectví má přímý vliv na degradaci reliktních skalních borů a v místech přístupů ke skalám.

Sportovní létání (paragliding, závěsné kluzáky) je provozováno ze startovací rampy na Kozákově. Ostatní prostory nejsou vzhledem k povětrnostním podmínkám vhodné. Problémovou fází tohoto sportu je přistávací prostor.

Využívání rybníků pro **sportovní rybaření** s sebou přináší spíše jen negativní projevy. Jde zejména o sešlapávání břehů a devastaci břehových porostů a přilehlých lesů ze strany rybářů potom i o odhazování odpadků a rozdělávání ohňů.

Sběr lesních plodů (borůvky, brusinky, maliny, ostružiny, houby) je oblíbenou součástí individuální rekreace. Poškození vegetačního krytu při sběru je nutné monitorovat a na základě výše škod realizovat regulační opatření ve spolupráci s Lesy ČR a dalšími majiteli lesů.

V Českém ráji spadají počátky **trampingu** do začátku minulého století, kdy spávali ve skalách převážně němečtí horolezci. Budování tramských osad pod skalními převisy a v jeskyních se objevilo kolem let dvacátých. K nejvíce tramsky navštěvovaným oblastem patří dodnes přírodní rezervace Klokočské a Příhrazské skály. Budováním nelegálních srubů často došlo k nevratným poškozením dochovaného prostředí vytěžením sedimentů z jeskyní, případně jejich rozšíření tesáním. Ke stavbě nových srubů dochází dodnes, převážně v odlehlých a málo navštěvovaných oblastech jako je Kozlov nebo Žehrovský les. V rámci snahy o navrácení lokalit do přírodně blízkému stavu jsou každoročně Správou CHKO zlikvidovány řady osad, převážně v I. zónách odstupňované ochrany přírody a v přírodních rezervacích.. Jen v roce 2004 bylo evidováno na 7 lesních požárů.

Způsoby řešení a obecné zásady vedoucí k minimalizaci narušování lesa

Nástrojem pro odpovědné posouzení hromadných a sportovních akcí je zřizovací dokument CHKO Český ráj, konkrétně §5, odst. 1 vládního nařízení č. 508/2002 Sb.

Obecně je nutné sportovní akce omezit od března do června. Též je nutné dbát na to, aby nedocházelo ke kumulaci více sportovních podniků v jednom termínu a v jedné nebo na více blízkých lokalitách. Množství rekreačních zařízení poskytujících hromadné ubytování pro školní kurzy, kurzy cestovních kanceláří apod. a atraktivita krajiny přispívá k oblibě využívání oblasti Českého ráje pro týdenní pobyty se sportovním programem. Problém je ve zvýšené zátěži oblasti hlavně koncem školního roku. Programy těchto kurzů je třeba usměrňovat podle pravidel pro provozování jednotlivých sportů.

Opatření v oblasti rekreačního a sportovního využívání CHKO:

- směřovat turistiku, cykloturistiku a jízdu na koni pouze na značené a udržované cesty
- zklidnit vybraná území, v případě ohrožení tyto oblasti nebo cesty dočasně uzavřít (Javorový důl v PR Prachovské skály, Krtola v PR Příhrazské skály)
- renovovat naučný systém pro turisty
- nerozšiřovat sítě značených cest
- podporovat průběžnou údržbu cest podléhajících erozi včetně vyhlídek (minerální beton, poválové chodníky, dřevěné zábradlí)
- dálkové pochody a běhy vést zásadně po značených turistických cestách nebo ostatních zpevněných cestách
- turistická odpočívadla umísťovat pouze uvnitř sídel, výjimečně na významných uzlových bodech turisticky značených cest mimo maloplošná ZCHÚ, I. a II. zóny.

- závody povolovat jen na zpevněných cestách a silnicích mimo I. a II. zónu
- na místech, kde dochází k vjezdu mimo cesty a poškozování přírodního prostředí instalovat tabulky „Stežka pouze pro pěši“ a vybudovat cyklistické zábrany (závory, šikany, rošty)
- omezit období sportovních hromadných akcí od března do června
- souhlas s provozováním horolezectví vydat jen žadatelům, u nichž je záruka dodržení podmínek nepoškozování přírodních hodnot skalních ekosystémů
- nepovolovat orientační běh v I. zóně CHKO

Závěr

V době kdy stále více lidí má k dispozici více volného času a finančních prostředků, je třeba počítat se stále větším počtem zájemců o přístup do lesů a proto se musí vytvořit dobře promyšlená organizace rekreačního využívání.

Cestovní ruch se stává nejdůležitější součástí mezinárodního obchodu. Český ráj není výjimkou. Turistický region Český ráj se stal modelovým územím pro řadu projektů Centrály cestovního ruchu ČR, Ministerstva pro místní rozvoj ČR. Obce a města Českého ráje založila sdružení, svazky a mikroregiony za účelem koordinace cestovního ruchu a jednotné propagace. Český ráj je představován na mezinárodních veletrzích cestovního ruchu.

Občanská sdružení a jiné spolky participující na komerčních aktivitách kolem ve větší míře neorganizované turistiky se dnes často zaměřují jen na snahy o budování nových stezek a atrakcí. Je to pochopitelné, neboť lépe lze vydělat či se zviditelnit při otevírání něčeho nového, než při mravenčí práci na údržbě toho, co již tu je. Výsledky bezhlavé propagace regionu v posledním desetiletí bez vytvoření prostředků regulace a kvalitního zázemí pro návštěvníky je nejzřetelněji znát v okolí prakticky všech značených stezek. Vyryté nápisy a různé malůvky likvidující tenkou tvrdší ochrannou kůru skal narůstají geometrickou řadou. Podél cest jsou každoročně sesbírány tuny odpadků. Podrost je mnohde již zcela zlikvidován. Sešlap terénu na vyhlídkách, stejně jako obecně návštěvnost některých oblastí již zjevně přesáhly jejich únosnost. Nijak nepřekvapí, když si občas některý domorodec posteskne, že měl-li by kam, nejraději by se přes turistickou sezónu odstěhoval.

Je třeba vyvinout velké úsilí na kvalitní organizaci cestovního ruchu se zvýšenou ochranou nejzátíženějších oblastí a k takovým rozhodně patří lesy Českého ráje.

Na místě jsou rozhodně i restriktivní opatření proti vykonávání zakázaných činností na území CHKO (táboření a rozdělávání ohňů, vjezd a parkování motorových vozidel mimo místa vyhrazená). V r. 2004 bylo uděleno 149 pokut v hodnotě více jak 75.000,-Kč.

Současně musí probíhat paralelní vědecký výzkum území, jehož cílem je přírodovědný, historický výzkum CHKO včetně shromažďování dostateku informací a systematická analýza dat. Výsledkem by mělo být stanovení mezí únosnosti jednotlivých ekosystémů, kapacitních norem pro turisty (např. počtu osob na hektar klidného, tichého lesa).

Doufejme, že dříve než tyto normy stanovíme a domluvíme se na jejich dodržování, nezpůsobí nadměrná návštěvnost CHKO Českého ráje destrukci dochovaného přírodního prostředí, která by zákonitě vedla k morální psychologické krizi. K takové krizi vede postoj "já", "nejdřív já" a "po mně potopa". Nebo jsme již dospěli do této krize?

Literatura:

Anonymus (2004): Plán péče CHKO Český ráj. - ms. [depon in Správa CHKO Český ráj], Turnov.

Begon M., Harper J.L., Townsend C.R. (1997): Ekologie. Jedinci, populace a společenstva. - Univerzita Palackého, Olomouc.

DHV CR, spol. s r. o. (2001): Analýza potenciálu území turistického regionu Český ráj. - ms. [depon in MěÚ Turnov], Turnov

Duvigneaud P. (1988): Ekologická syntéza. - Academia, Praha.

Miko L. a kol. (2005): Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. - C.H.Beck, Praha.

Autoři:

Petr Kořínek

Jaroslav Mizera

Lenka Šoltysová

Správa Chráněné krajinné oblasti Český ráj

A. Dvořáka 294, 511 01 Turnov

e-mail: ceskyraj@schkocr.cz

REKREAČNÍ FUNKCE V OBLASTNÍCH PLÁNECH ROZVOJE LESŮ

Petr Navrátil

Člověk je jedním z mnoha druhů živých organizmů v naší evropské krajině. Využívá krajinu jako své životní prostředí, a jako každý jiný organizmus své životní prostředí upravuje tak, aby pro něho plnilo funkce, potřebné pro jeho existenci a rozvoj. Neextenzivněji využívanými částmi krajiny jsou lesy. Lidská společnost kladla v průběhu historie na lesy nejrůznější požadavky, které se během času někdy značně měnily. Jestliže před mnoha lety byly důležitými funkcemi lesů produkce palivového dřeva, neprostupnost lesních porostů pro cizí armády, nebo zdroj pasivy a steliva pro dobytek, jsou dnes větší požadavky kladeny na plnění funkcí vodohospodářských, ekologicko stabilizačních a v neposlední řadě i rekreačních.

Požadavky na plnění rekreační funkce lesů se vyvíjely tak, jak se v průběhu doby měnily společnosti preferované způsoby rekreace a sportu. Během devatenáctého století začalo v širším měřítku využívání lesů pro pěší turistiku, rekreační houbaření, sběr lesních plodů a pobyt v čistém prostředí zalesněné krajiny. Později začalo v zimních měsících masové využívání lesů pro lyžařský sport, ať už na běžkařských trasách, nebo na sjezdovkách vykácených na zalesněných svazích. Dnes zažívá velký rozmach využití lesních cest pro cykloturistiku, jízdu na koních a bohužel začínají na lesní cesty i do porostů pronikat stále více i sportovní motorová vozidla – motocykly, sněžné skútry, i terénní automobily.

Tam, kde je zatížení lesů rekreací a sportem vysoké, dochází mezi rekreační funkcí a ostatními funkcemi lesů k četným střetům zájmů. Poměrně často se mezi sebou střetávají i jednotlivé typy rekreačního provozu – například sportovní motorová vozidla často znehodnocují ostatní rekreační aktivity a někdy dochází i ke střetávání zájmů pěších turistů a cyklistů. K dalším střetům zájmů dochází mezi rekreačním využitím a funkcí dřevoprodukční. (Například poškozováním kultur a porostů, komplikováním hospodářského provozu a podobně). Dále s funkcí vodohospodářskou. (Například znečišťováním prostoru pásem hygienické ochrany vodních zdrojů). Nebo s ochranou přírody (poškozováním chráněných ekosystémů) a někde i s funkcí půdoochrannou (například tam, kde rekreační provoz způsobuje půdní erozi).

Při takto komplikovaných vztazích mezi jednotlivými způsoby využití lesních pozemků je nutno plnění jednotlivých funkcí vzájemně koordinovat, některé požadavky regulovat, nebo usměrňovat na méně exponovaná místa a pomocí speciálních hospodářských opatření v lesích vytvářet předpoklady pro optimální současné plnění mnoha funkcí, které společnost od lesů požaduje.

Zejména pro tyto účely byly přibližně před pěti lety vyhotoveny oblastní plány rozvoje lesů.

Oblastní plány rozvoje lesů (OPRL) jsou informačním systémem, který shromažďuje údaje o přírodních podmínkách v lesích, stavu lesních porostů, lesních cestách, schopnosti lesů plnit produkční i mimoprodukční funkce a požadavcích na plnění jednotlivých funkcí deklarovaných společností. Na základě odborného posouzení všech těchto podmínek jsou pak v těchto plánech navrženy hospodářské postupy, vedoucí k optimálnímu využití lesů při trvale udržitelném hospodaření. Shromážděné informace jsou v OPRL uloženy v podobě čtyřiceti mapových vrstev, které se dají libovolně propojovat, překrývat a porovnávat. Dvě z těchto vrstev se přímo týkají rekreace. Jsou to jednak oblasti lesů, zatížených rekreací tak, že to má vliv na hospodaření v nich, a druhá vrstva zahrnuje lesy, ve kterých je rekreační využití prioritní. Jsou v ní zahrnuty příměstské lesy, rekreační lesy a sportovní areály. Zákresy v jednotlivých vrstvách jsou propojeny s databázemi, ve kterých jsou uloženy další informace o jednotlivých posuzovaných objektech.

Prakticky to znamená, že s pomocí vrstev OPRL můžeme například na libovolném území rychle zjistit, kde může při překryvu jednotlivých funkcí dojít ke střetu zájmů, ve kterých místech a na jak velké ploše se tak stane a kterých objektů se tento střet bude týkat. Pro ilustraci – v lesích Jizerských hor se na devadesáti hektarech překrývají pásma hygienické ochrany vodních zdrojů prvního stupně s lesy

silně zatíženými rekreací. Maloplošná zvláště chráněná území ochrany přírody se s lesy zatíženými rekreací překrývají na 850 ha a s pásmy ochrany léčivých zdrojů a minerálních vod se rekreace překrývá na 400 ha.

Zatímco v případě překryvu rekreace a 1. st. PHO je nutno jednoznačně preferovat vodoochrannou funkci a rekreaci z pásma vyloučit, v případě překryvu s přírodními rezervacemi je třeba usměrnit rekreanty a sportovce pouze na značené cesty, aby se zamezilo poškozování chráněných ekosystémů a využít osvětové a naučné působení rezervací ke zlepšení rekreační funkce.

V lesích Jizerských hor, kde se koná tato konference, je situace se souběhem mimoprodukčních funkcí mimořádně složitá. Celé území Jizerských hor je Chráněnou krajinnou oblastí s mnoha maloplošnými chráněnými územími, z nichž největší jsou Jizerskohorské bučiny, na ploše téměř 2 700 ha. První zóna CHKO, která vyžaduje nejvyšší stupeň ochrany, zaujímá 3 500 ha lesa. Stejně jako pro ochránce přírody jsou Jizerské hory mimořádně důležité pro vodohospodáře. Celé území Jizerských hor je chráněnou oblastí přirozené akumulace vod. Jsou zde dvě přehradny, které zásobují pitnou vodou Liberecko a Jablonecko, a spolu s řekou Jizerou, která zde pramení, zásobují Jizerské hory pitnou vodou pětinu Čech. A do tohoto mimořádně exponovaného území se ještě soustřeďuje velký zájem o rekreační a sportovní využití, zejména o cykloturistiku a jízdu na běžkách.

Při tak velké koncentraci zájemců o pobyt v lesích Jizerských hor dochází poměrně často k různým incidentům, porušování pravidel a předpisů a také poškozování lesních porostů, chráněných ekosystémů, rušení zvířete a znečišťování vodoochranných pásem. Problém je v tom, že Policie České republiky v lesích na dodržování pořádku nedohlíží a pracovníků lesní stráže nebo strážců ochrany přírody je na takové množství lidí málo a neukáznění návštěvníci lesa před nimi nemají takový respekt jako před policií. Zdá se sice absurdní, že by trávení volného času v lesích mělo být pod dohledem nějakých bezpečnostních orgánů, kdo ale zažil zcela zaplněné Jizerské hory rekreanty a sportovci, jistě mi dá za pravdu, že dohled nad rekreačním provozem by byl nejen v zájmu lesníků, ochranářů a vodohospodářů, ale i samotných rekreatantů. Pokud se bude množství návštěvníků lesa nadále zvyšovat, bude zřejmě nezbytné, aby správce těchto pozemků, (v tomto případě LČR), zřídil něco na způsob městské policie ve městech, tedy jakousi lesní policii v lesích, s příslušnými pravomocemi a v uniformách. Kdysi tuto službu zajišťoval lesní personál, to je ale při dnešní návštěvnosti lesů prakticky nemožné.

Využití lesů k rekreaci a sportu je jednou z mnoha funkcí, které lidská společnost od lesů v současné době vyžaduje. Do budoucna bude zřejmě stále těžší zajišťovat, aby lesy plnily všechny tyto funkce kvalitně a aby se užitky z nich vzájemně nenarušovaly a nesnižovaly. K orientaci v této spletité síti zájmů nejrůznějších složek společnosti a k optimálnímu hospodaření v lesích, plnících řadu funkcí, přispívají i oblastní plány rozvoje lesů, které obsahují informace, užitečné pro všechny aktivity, které souvisejí s lesy. V současné době je možno do OPRL nahlédnout i na internetu na stránkách www.uhul.cz, kde po otevření nadpisu MAPY najdeme heslo „oblastní plány rozvoje lesů“.

Autor:

Ing. Petr Navrátil, CSc.

Ústav pro hospodářskou úpravu lesů

pobočka Jablonec nad Nisou

Jungmannova 10, Jablonec nad Nisou

PODPORA AKTIVNÍ REKREACE V LESÍCH

Zdeněk Bartoš

Jako lesníka, dlouholetého pěšího turistu, terénního cykloturistu, příznivce běžeckého i sjezdového lyžování a skialpinistu, se mne bytostně dotýká problematika vztahu lesníků a majitelů lesů k rekreaci v lesích. Z pohledu tzv. aktivních rekreatantů, kam řadím mimo výše uvedené aktivity mj. i jízdu na koni, běh v terénu (včetně orientačního), jízdu na saních (včetně saní či vozíků tažených zvířaty), jízdu na dalších nemotorových prostředcích (koloběžka, brusle atd.), vodáctví a horolezectví, je situace celkem jasná...

Většina aktivních rekreatantů zřejmě požaduje, aby bylo v lese minimum civilizačního hluku, co nejméně lidí, aby jim bylo i nadále umožněno BEZPROBLÉMOVÉ používání lesních cest (ve smyslu výkladu paragrafu 20, zákona o lesích 289/95 Sb. v díle “Staněk Jiří JUDr. Ing.: Lesní zákon v teorii a praxi - Úplné znění zákona s komentářem, Matice lesnická spol. s r.o., Písek, 1996, 1. vydání, str. 63 – tento výklad umožňuje pohyb na saních, kolech, lyžích a koních i na zřetelných přibližovacích linkách) a aby šlo o lesní ekosystém relativně zdravý (včetně výskytu lesní zvěře atd.). Navíc, vzhledem k rozdílnému výkladu pojmu lesní cesta v paragrafu 20 lesního zákona různými lesníky, by právní jistotě aktivních rekreatantů pomohlo, kdyby se v případné novele lesního zákona nebo v novém lesním zákoně upřesnilo, co přesně se v lesním zákoně míní pojmem lesní cesta.

Jako **něco navíc** většina aktivních rekreatantů ocení např. výskyt upravených pramenů či studánek s pitnou vodou, přístřešků s posezením, existenci sítě značených (příp. navíc i naučných) tras, udržovaných palouků s mohutnými stromy (včetně exotických dřevin) v rozvolněném zápoji, rozhleden na význačných vrcholech (případně alespoň průhledů z vrcholů do okolní krajiny).

Názory lesníků a majitelů lesů na aktivní rekreaci v lesích mi však příliš zřejmě nejsou a jsou asi značně závislé na tom, zda dotyčný lesník aktivní rekreaci v lesích provozuje nebo ne, zda jde o myslivce či ne a zda je konkrétní lesní majetek ziskový či ne.

Protože očekávám, že negativních názorů na provozování aktivní rekreace v lesích zde zazní celá řada, pokusím se uvést některé klady aktivní rekreace v lesích pro společnost i pro majitele lesů (lesníky):

V první řadě jde o psychické odreagování lidí z měst a o udržení dobré fyzické kondice s návazností na zdravý obyvatelstva a pracovní výkonnost. Pro chudé horské a podhorské regiony je to jeden z mála možných zdrojů obživy (stravování, ubytování, atd.) s minimálním negativním vlivem na životní prostředí. Pro Českou republiku pak jde o možnost, jak k návštěvě naší země motivovat i jiné zahraniční rekreatanty, než jen ty, kteří chtějí vidět jen Prahu.

Majitelé lesů mohou mít přímý užitek z případného zpoplatnění aktivní rekreace v lesích (příp. obecně jakéhokoliv vstupu do lesů) a z příp. rozkvětu ubytovacích a stravovacích služeb (pokud v tomto oboru začnou podnikat) v oblasti kde vlastní lesy. Existuje samozřejmě ještě možnost státní, krajské či obecní finační podpory (dotace na konkrétní projekty či úkony) majitelům lesů pro účely zlepšení podmínek k provozování aktivní rekreace v lesích, ale vzhledem ke stavu “pokladen” výše uvedených institucí, považuji toto řešení za nepravděpodobné.

Naopak roční platba za používání kilometru cyklotrasy (jako to mají v Rakousku – majiteli cesty však ale platí asi příslušné spolkové země), odvod nějakého podílu peněz z každého prodaného výrobku, který má souvislost s aktivní rekreaci v lesích (či obecně v přírodě) do nějakého fondu na podporu aktivní rekreace, nebo “výběřčí budky” na hlavních vstupech do lesa (jako ve V. Tatrách či v Slovenském Ráji) si technicky dovedu docela dobře představit.

Samozřejmě je nutné nejdříve najít právní rámec pro zpoplatnění aktivní rekreace v lesích (příp. obecně rekreace v lesích) a dostatečně zdůvodnit, jaké, dříve nepotřebné, náklady vlastníkům lesů v souvislosti s podporou aktivní rekreace v lesích vznikly a zda byly vůbec občany žádány nad stávající požadavky na způsob hospodaření v lesích.

Jak jsem uvedl výše, aktivní rekreaanti, podle mého názoru, totiž po lesnících požadují především možnost používat prostupnou lesní dopravní síť (její parametrech upravuje norma stejného jména) a tento jejich požadavek se téměř kryje s požadavkem lesního zákona, který zjednodušeně říká, že při přibližování dříví nesmí docházet ke škodám. Právní jistotě vlastníků lesa by samozřejmě pomohlo, kdyby byl tento požadavek formulován jasněji

Dále existuje norma, která požaduje, aby majitel lesa prováděl na lesních cestách pravidelnou údržbu. Takže asi jediné, co není po lesnících v našich předpisech požadováno, ale návštěvníci lesa (včetně aktivních rekreaantů) to po nich chtějí, je co nerychlejší odstranění větví a vršků po těžbě (příp. kmenů po těžbě či vývratů/zlomů po nějaké “kalamitě”) z lesní dopravní sítě (včetně přibližovacích linek a pěšin) a zpevnění lesních cest na neúnosném podloží lépe prostupným materiálem než je často používaný velešterk.

Na závěr bych rád upozornil na možnosti, kterými by ÚHÚL mohl přispět k lepší orientaci lesníků i laiků v problematice aktivní rekreace v lesích. ÚHÚL v rámci tvorby a údržby OPRL eviduje v GIS kvalitativní stav a umístění sítě lesních odvozních cest (tj. lesní cesty třídy 1L a 2L) a je schopen (při dostatku finančních zdrojů) tuto evidenci rozšířit i na lesní cesty nižší kvality (např. 3L), příp. i na jiné liniové stavby (např. cyklotrasy). Za pomoci průniku lesnické typologie a digitálního modelu terénu bude navíc ÚHÚL v dohledné době schopen dodávat informace o tom, která místa lesní dopravní sítě jsou náchylná k poškození kvůli neúnosnému podloží a kde je vysoká pravděpodobnost vzniku vodní eroze.

Autor:

Ing. Zdeněk Bartoš

ÚHÚL – pobočka Brno

Vrázova 1, 613 00 Brno

e-mail: zdbartos@seznam.cz

Sportovní, turistické a rekreační aktivity v CHKO JH

Seznam není vyčerpávající, je seřazený zhruba podle priorit či míry vlivu k další diskusi; tabulka není ještě úplně vyplněná, bude se postupně doplňovat

Aktivita	Potenciál (přírodní a civilizační podmínky pro provozování aktivity)	Infrastruktura (stávající, předpokládaná)	Limity legislativní	Ostatní limity přírodních podmínek a infrastruktury	Limity sociální	Území (současnost)	Vliv na přírodní prostředí	Trendy	Poznámka
Letní Turistika individuální									
Pěší turistika	Přírodní prostředí, terén, výhledy, krajina	Cesty, značení, turistické přístřešky, schody, povaly, vyhlídky, parkoviště, kiosky, ...	1) 3)	Nejsou, možno vstupovat všude i mimo cesty	Konflikty s cyklisty	Celá CHKO	Rušení a ničení přírody v NPR, PR Rašeliníště Jizery	Oddělit pěší trasy od cyklistických, pravděpodobně nárůst pěších v oblasti NPR Rašeliníště Jizery	a)
Cykloturistika	Terén, výhledy, příroda	Cesty, značení, turistické přístřešky, parkoviště, kiosky, ...	2)	Nezpevněné, svažitě cesty,	Konflikty s pěšími	Celá CHKO kromě severních svahů	Rušení a ničení přírody v NPR, PR	Oddělit pěší trasy od cyklistických, pravděpodobně nárůst cyklistů v oblasti NPR Rašeliníště Jizery	b) c) d) Zákazy v NPR JHB fungují
Cyklistika sportovní (jízda terénem, polykači kilometrů)	Terén	Zpevněné i nezpevněné cesty, parkoviště	1) 2) 3)		Konflikty s pěšími	Celá CHKO	Rušení a ničení přírody v NPR, PR	Oddělit pěší trasy od cyklistických, pravděpodobně nárůst pěších v oblasti NPR Rašeliníště Jizery	b) c) d) Zákazy v NPR JHB fungují
Sjezdy na horských kolech	Svažitý terén s terénními překážkami	Zatím není; příjezd, parkoviště	1) 2) 3)	Zpevněné cesty	Konflikty s pěšími	Harcovské bučiny, Oldřichovsko?, sjezdovky Bedřichov ?, mimo CHKO JH - Černá Studnice, Ještěd	Rušení a ničení přírody v NPR, PR	Pravděpodobný rozvoj, nutno jednat a stanovit podmínky	b) e) Zákazy v NPR JHB fungují
Vozíčkáři	Příroda, výhledy	Zpevněné cesty, značení, parkoviště, kiosky, zpřístupnění některých míst (PR Na Čihadle)	2) 3)	Nezpevněné a svažitě cesty	Konflikty s cyklisty	Náhorní plošina - zpevněné cesty	Není		
Jízda na koni	Krajina, terén, louky	Nezpevněné cesty	1) 2) 3)	Zpevněné cesty, velmi svažitý terén, vzdálenost od stáje	Konflikty s cyklisty a pěšími	Okolí farem - Prezidentská chata, Vyšehrad, Jizerka	Jízda terénem - spíš vliv obecně na lesy	Okolí případných nových farem	f) Zmapovat farmy, případně záměry na hippotrasy
Jízda v kočáře	Krajina	Zpevněné cesty	1) 2) 3) 4)	Nezpevněné a svažitě cesty		Nová louka?, Jizerka?	Není		Zmapovat pro úplnost
Jízda na kolečkových bruslích	Mírný terén	Kvalitní asfaltové cesty, příjezd, parkoviště	V praxi nepřipadá v úvahu	Terén, hrboilaté a svažitě cesty	Konflikty s cyklisty a pěšími	Zatím nerozvinuto	Není	???	Uvedeno pro úplnost z důvodu možného trendu

Sporty															
Horolezectví	Skalní útvary	Parkoviště, příjezd, přístupy ke skalám	1) 2) 3) 5) 7)	Geomorfologie			Severní svahy, ...								
Orientační běh	Členitý terén	Parkoviště, příjezd	1) 2) 3) 5)	II. zóna ?, dohoda o prostorech, kde nám to nevádí			???								
Cyklistický orientační běh	Terén	Parkoviště, příjezd, cesty	1) 2) 3)	Terén mimo cesty ?					Eroze, rušení a ničení přírody v NPR, PR						
Survival závody	Členitý terén	Parkoviště, příjezd	1) 2) 3) 5) 7)				???								
Ultralight, paragliding	Převýšení, v JH nejsou příliš vhodné podmínky	Parkoviště, příjezd	1) 2) 3) 5)				Smědávská hora								
Vodácké sporty	Vodní toky	Parkoviště, příjezd	1) 2) 3) 5)				Jizera - NPR								
Sporty vyžadující hřiště	Rovinný terén	Stavba hřiště, parkoviště, příjezd, zázemí	ÚPD, stavební povolení	svažitost terénu			Ve III. a IV. zóně mimo les								
Zimní Turistika															
Turistika na lyžích	Sníh, terén, výhledy, příroda, krajina	Parkoviště, stopy strojní i prošlapané	1)			Ojedinele konflikt s pěšími			Rušení a ničení přírody v NPR, PR					Pravděpodobně nárůst lyžařů v oblasti NPR Rašelinisté Jizery	
Rekreační běh na lyžích	Sníh, terén	Parkoviště, stopy strojní širě ... metrů	1)			Ojedinele konflikt s pěšími								Nutno zjistit z terénního šetření	
Pěší turistika	Terén, výhledy, příroda, krajina	Parkoviště, protažené cesty, terén	1)			Konflikt s lyžaři			Rušení a ničení přírody v NPR, PR						
Nordic walking	Sníh, terén, výhledy, příroda, krajina	Parkoviště	1)						Rušení a ničení přírody v NPR, PR						
Jízda na koni	Terén, krajina	Cesty	1)											Zatím zanedbatelné	
Rekreace															
Zimní stanování	Sníh, příroda	Parkoviště, ...	1) 2) 5)						Zatím není problém					Pouze ojedinele	
Snowtubing	Sníh, svažitý terén	Sjezdová dráha, vlek, parkoviště, zázemí	ÚPD, stavební povolení				Hraničná, Bedřichov		Př. BC Bedřichov						
Saně	Sníh, svažitý terén	Vyhrazená cesta, příjezd, parkoviště	1) 2) 5)						Zatím není problém					Pouze ojedinele	
Bruslení	Ledová plocha	Parkoviště							Zatím není problém					Pouze ojedinele	

Sporty														
Závodní běh na lyžích	Sníh, terén	Tratě, zázemí, parkoviště	1) ÚPD, stavební povolení											Jizerka ?, Dolní Maxov ?
Sjezdové lyžování	sníh, svažitý terén, přístup	Sjezdová dráha, vlek, parkoviště, zasněžování, osvětlení, zázemí, příjezd, zdroj vody	ÚPD, stavební povolení											
Jízdy psích spřežení	Sníh, terén, příroda	Parkoviště, cesty, tábořiště, ubytování	1)											???
Horolezectví lední lezení	Ledopády	Parkoviště	1) 2) 5) 6) 7)											
Lyžařský orientační běh	Sníh, členitý terén	Parkování, stopy, ...	1)											
Další outdoory														
Organizované akce														
Turistické pochody														
Lyžařské závody		Stopy, stadion, zázemí, parkoviště	1) 3) 4)											
Cyklistické závody	Terén	Cesty, parkoviště	1) 2) 3)											Jizerská 50, ...
Závod HS	Terén													Nova Cup, ...

- 1) Zákaz vstupu do NPR mimo značené cesty (§ 29 písm.d, f), pouze se souhlasem vstupu do PR (z vyhlásek vybrat citace ochranných podmínek)
- 2) Zákaz vjezdu do NPR mimo značené cesty (§ 29 písm.d, f), pouze se souhlasem vstupu do PR (z vyhlásek vybrat citace ochranných podmínek)
- 3) Zákaz nevratného poškozování půdního povrchu v i. a II. zóně (§ 26 odst. 3.)
- 4) Zákaz sběru rostlin a odchytu živočichů v NPR (§ 29 písm. i), pouze se souhlasem v PR (z vyhlásek vybrat citace ochranných podmínek)
- 5) Zákaz vjezdu mimo místa vyhrazená na celém území CHKO JH (§ 26 odst. 1 písm.c)
- 6) Zákaz táboření mimo místa vyhrazená (§ 26 odst. 1 písm.b, § 29 písm.j)
- 7) Zákaz horolezectví, létání na padácích a závěsných kluzácích a jezdit na kolech mimo silnice a místa vyhrazená v NPR (§ 29 písm. f)
- 8) Výkon práva myslivosti a rybařství jen se souhlasem OPK (§ 30)

- a) Na kulaté stoly pozvat zástupce KČT + dalších sdružení
- b) Viz vymezení "klidových zón", regulace mimo zpevněné cesty ?
- c) Problém ztráty klídu večer
- d) Cyklobusy směřovat jinam než do Bedřichova
- e) Pokud by byl solidní partner (cyklospolek), možno i jednat o vymezení oficiální trasy po cestách za podmínky údržby cesty proti erozi, ale bude to asi problém LČR
- f) Zatím spíše problém LČR
- g) Ničení oplocenek, Poláci

Pozn. Zpevněnými cestami se míní asfaltové a panelové cesty, ne válcované perkové